

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1962 | ΑΡΙΘ. 1

ΕΠΙ ΤΗ ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ

Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΩΣ ΠΟΛΥΜΕΡΗΣ ΚΑΙ ΩΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ

Ἡ Ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ πιστοποιεῖ, ὅτι αἱ μεγάλαι χριστιανικαὶ προσωπικότητες ὑπῆρξαν κατ' ἐξοχὴν ἄρτιαι καὶ ὠλοκληρωμένοι προσωπικότητες. Ὡς παράδειγμα ἔστω ὁ Μέγας Βασίλειος, τοῦ ὁποῦ ἡ μνήμη συνδέεται μὲ τὴν ἀρχὴν ἐκάστου νέου ἔτους.

Τὸ πρῶτον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς προσωπικότητος τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἶναι ἡ φλογερὰ ἀγάπη τοῦ πρὸς τὸν Χριστόν. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν τοῦ εἰργάσθη ὡς δικηγόρος εἰς τὴν Καισάρειαν. Πρωτοφανῆς ἐπιτυχία ἐχαρακτήριζε τὰς πρώτας τοῦ ἀγορεύσεις. Ταχέως ἠχημαλώτισε τὴν κοινὴν γνώμην. Καὶ ὅμως δὲν ἤτο εὐχαριστημένος. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἐδίψα κάτι τὸ ἀνώτερον. «Μποροῦσε καὶ σὰν δικηγόρος νὰ βοηθήσῃ τὴν κοινωνία, μὰ ἤθελε κάτι περισσότερο νὰ προσφέρῃ. Στὶς σπάνιες καρδιὰς ἡ προσφορὰ δὲν μένει στὸ ποσοστὸ, ἀναπαύεται στὸ ὀλοκλήρωμά της... Πρὸ πολλοῦ ἔχει ἀποφασίσει νὰ μπῆ στὴν Ἐκκλησία, νὰ γίνῃ μέλος τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Κυρίου καὶ νὰ δουλέψῃ γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τοῦ θεικοῦ Πύργου στὴ γῆ» (Ἀρχιμ. Ἰωάννου Ἀλεξίου, Ἀστέρες Πολύφωτοι, Ἀθῆναι 1961, σελ. 22-23). Εἰς τὴν ἔρημον ὁ Μέγας Βασίλειος ἀνεζωπύρῃσε τὴν φλογερὰν τοῦ ἀγάπην εἰς τὸν Χριστόν, τὴν ἀφιέρωσιν καὶ τὴν αὐταπάρνησιν, τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας καὶ τὸ ἀγωνιστικὸν φρόνημα.

Ὁ Μέγας Βασίλειος ὡς κληρικὸς προσέφερεν ὅλα εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ: τάλαντα, μὶορφωσιν, ἰκανότητας. Ὁ λαὸς τὸν αἰσθάνεται διδάσκαλον βαθύν, ἀλλὰ καὶ πρακτικόν. Θερμότης αἰσθή-

ματος, φλόξ πίστεως, ψυχολογική ικανότης, θεολογικά φῶτα, γλυκύτης γλώσσης καὶ τέχνη ῥητορική συνητηθήθησαν εἰς τὸ ἔνδοξον τέκνον τῆς Καισαρείας. Μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἐστήριξε τὰ δόγματα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἔδιδε κατευθύνσεις ζωῆς ("Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 32-33).

Ὁ Μ. Βασίλειος ἠγωνίσθη διὰ τὴν κατάσβεσιν τοῦ πυρὸς τῆς αἱρέσεως. Εἶναι γνωστοὶ οἱ λόγοι τοῦ πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Οὐάλεντος Μόδεστον, ὅταν οὗτος ἠπέλει αὐτὸν διὰ ποινῶν, βασάνων καὶ θανάτου, ἐὰν δὲν ὑπέκυπτεν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν θέλησιν: «Πῦρ καὶ ξίφος καὶ θῆρες καὶ οἱ τὰς σάρκας τέμνοντες ὄνυχες τρυφή μᾶλλον ἡμῖν εἰσιν ἢ κατάπληξις. Πρὸς τοῦτο ὕβριζε, ἀπειλεῖ, ποιεῖ πᾶν ὅ,τι οὖν ἂν ᾗ βουλομένῳ σοι, τῆς ἐξουσίας ἀπόλαυε. Ἀκουέτω τοῦτο καὶ βασιλεύς...».

Ὁ Μ. Βασίλειος ὡς ὠλοκληρωμένη χριστιανικὴ προσωπικότης παρουσίασε καὶ ζωηρότατον κοινωνικὸν ἐνδιαφέρον. "Ὅταν τῷ 368 ἐνέσκηψε λιμὸς εἰς τὴν Καισαρείαν, ἐπετέλεσε κυριολεκτικῶς θαύματα θρέψας τοὺς πεινῶντας καὶ χορτάσας τοὺς πτωχοὺς. Ὁλόκληρον πόλιν ἐσχημάτισαν τὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, τὰ ὁποῖα ὡς ἐπίσκοπος ἔκτισεν ἔξω τῆς Καισαρείας. «Ὁ Μέγας Βασίλειος, γράφει χαρακτηριστικῶς ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὑπῆρξεν ὁ ἀληθὴς τοῦ Εὐαγγελίου ἐπίσκοπος, ὁ πατὴρ τοῦ λαοῦ, ὁ φίλος τῶν δυστυχῶν, ἀδιάσειστος ἐν τῇ πίστει, ἀνεξάντλητος ἐν τῇ ἐλεημοσύνῃ. Αὐτὸς κατήνησε πένης... Δὲν εἶχεν εἰμὴ ἓνα μόνον χιτῶνα καὶ δὲν ἔζη εἰμὴ ἀπὸ ἄρτου καὶ λαχάνων εὐτελῶν... Ὁ Μ. Βασίλειος εἶναι πρὸ πάντων ὁ ἱεροκῆρυξ τῆς ἐλεημοσύνης, ὑπὲρ πάντα ἄλλον νοήσας τὸν ἐξαίρετον ἐκεῖνον τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου χαρακτῆρα, τὸν συνεπαγόμενον τὴν κοινωνικὴν ἰσότητά διὰ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης» ('Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνοῦς, τόμ. 2, μέρος Β', σελ. 180, 183).

Ὁ Μ. Βασίλειος δὲν ἤτο μόνον ὁ ἀξιοθαύμαστος θρησκευτικὸς ἄνθρωπος καὶ ὁ ἀπαράμιλλος ἥρως τῆς κοινωνικῆς εὐποιίας, ἀλλ' ἤτο καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν εὐρύς ἄνθρωπος, ἡ ἀληθῶς πολυμερὴς καὶ πολὺπλευρος προσωπικότης. Ἡ μόρφωσις τοῦ ὑπῆρξε τεραστία. Ἐσπούδασε ρητορικὴν, γραμματικὴν, φιλοσοφίαν, ἀστρονομίαν, γεωμετρίαν καὶ ἱατρικὴν. Χαρακτηριστικὸν τῆς εὐρύτητος

τοῦ πνεύματος τοῦ Μ. Βασιλείου εἶναι ὅτι οὗτος καὶ ὁ φίλος του Γρηγόριος διατηροῦν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ ἐπιφανοῦς ἐθνικοῦ ῥήτορος Λιβανίου. Ἀμφότεροι στέλλουν πρὸς αὐτὸν χριστιανούς νεανίας πρὸς ἐκπαίδευσιν καὶ μάλιστα τόσον πολλούς, ὥστε ὁ Λιβάνιος ἔγραψεν, ὅτι ἡ σχολή του «ἐπληρώθη» ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ Καππαδοκῶν (Μ. Βασιλείου, ἐπ. 335-360).

Ἐπειτα ὁ Μ. Βασίλειος συγκινεῖται ἐκ τοῦ ἐν τῇ φύσει Ὁραίου καὶ ἐκ τῶν καλλονῶν αὐτῆς, αἷτινες ἀνάγουν τὸν νοῦν εἰς τὸ ἀπόλυτον καὶ πανυπερτέλειον Κάλλος, «ἐκ τοῦ κάλλους τῶν ὄρωμένων εἰς τὸν Ὑπέροκαλλον παραπέμπουσαι».

Ἀληθῆς ζωγράφος, ἀλλὰ καὶ φιλόσοφος τῆς φύσεως, παρουσιάζεται ὁ Μ. Βασίλειος ἰδίως εἰς τὸ ἀριστούργημά του «Ὁμιλία εἰς τὴν Ἑξάήμερον». Εἰς τὰς ἐννέα αὐτὰς ὀμιλίας φαίνεται ὁ «οὐρανοφάντωρ», ποῦ ἦτο συγχρόνως καὶ φυσιοδίφης. Ἐκεῖ κορυφώνεται τὸ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον του, ἡ παρατηρητικότης του καὶ ἡ ἐγκυκλοπαιδικότης του. Μὲ πόσῃ στοργῇ ἐμβαθύνει εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν φυτῶν καὶ εἰς τὰς ιδιότητας τῶν ζώων. Πόσα διδάγματα ἐξάγει ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν ἀλκυόνων καὶ τῶν ἀετῶν, τῶν πελαργῶν καὶ τῶν γερανῶν, τῶν χελιδόνων καὶ τῶν τρυγόνων, τῶν διαφόρων ἐντόμων καὶ ἰδίως τῶν μελισσῶν, τῶν τετραπόδων καὶ τῶν ἰχθύων! Ἀπὸ τοῦ μύρμηκος μέχρι τοῦ ἐλέφαντος καὶ ἀπὸ τῆς σελήνης μέχρι τοῦ ἡλίου, ὅλα τὰ μελετᾷ καὶ τὰ σπουδάζει μὲ ἀγάπην καὶ ἐμβρίθειαν. Ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ ὑπ' ἀριθ. 14 ἐπιστολὴ τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς τὸν Γρηγόριον, ἐν τῇ ὁποίᾳ ποιητικώτατα περιγράφει τὸν τόπον τῆς μονασείας του ἐν Πόντῳ (Ἡλία Μαστρογιαννοπούλου, Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ ἡ Φύσις, περ. «Ἀκτῖνες», ἔτος 1955, σελ. 34).

Γενικῶς ὁ Βασίλειος ὑπῆρξεν ἐξέχουσα φυσιογνωμία. Ἡδὴ οἱ σύγχρονοί του τὸν ἐσέβοντο καὶ τὸν ἐτίμων βαθύτατα καὶ ἤδη ὑπ' αὐτῶν ἀπεκλήθη «μέγας». Τόσον ἦτο τὸ γόητρον τοῦ Βασιλείου εἰς τοὺς συγχρόνους του, ὥστε, ὅπως μαρτυρεῖ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, πολλοὶ τὸν ἐμιμοῦντο καὶ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν του ἐμφάνισιν, τρέφοντες, λόγου χάριν, γένειον καὶ βαδίζοντες βραδέως καὶ ἐμφανιζόμενοι ὠχροὶ καὶ σκεπτικοί, ὅπως ἦτο ἐκεῖνος λόγῳ τῆς παθήσεώς του (Δημητρίου Μπαλάνου, Οἱ πατέρες καὶ

συγγραφείς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1949, σελ. 76).

Χαρακτηριστικὸν εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς «πορτραῖτον» τοῦ Μ. Βασιλείου, παρουσιαζόμενον ὑπὸ τοῦ φίλου του Γρηγορίου: «Οἱ ἄρχοντες ἄς θαυμάζουν τὸν Βασίλειον ὡς νομοθέτην· οἱ ἐργαζόμενοι τὰ τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας, τὸν πρῶτον τῆς πόλεως· οἱ τοῦ λαοῦ, τὸν ἄνθρωπον τῆς εὐταξίας· ὅσοι σπουδάζουν τὰ γράμματα, τὸν διδάσκαλον καὶ παιδαγωγόν· (αἱ παρθένοι, τὸν παράνυμφον, πού τὰς ὀδηγεῖ εἰς τὸν νυμφίον Χριστόν· οἱ σύζυγοι, τὸν διδάσκαλον τῆς σωφροσύνης)· οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὰς ἐρήμους, τὸν ἄνθρωπον πού τοὺς δίδει πτερὰ· οἱ ζῶντες εἰς τὰ κοινόβια, τὸν κριτὴν πού δίδει τὰς πρεπούσας κρίσεις καὶ ὀδηγίας· οἱ ἀρεσκόμενοι εἰς τὴν ἀπλότητα, τὸν ὀδηγὸν τῆς ἀπλότητος· οἱ ἀγαπῶντες τὴν θεωρίαν τῶν θείων πραγμάτων, τὸν θεολόγον· οἱ φαιδροὶ καὶ εὐθυμοὶ, τὸν ἄνθρωπον, πού τοὺς χαλιναγωγεῖ· ὅσοι εὐρίσκονται εἰς θλίψεις καὶ συμφοράς, τὸν ἄνθρωπον τῆς πορευορίας καὶ παραμυθίας· οἱ γέροντες τὸ στήριγμα· οἱ νέοι τὸν παιδαγωγόν· οἱ πτωχοί, τὸν προμηθευτὴν καὶ τροφοδότην· οἱ εὐποροὶ καὶ πλούσιοι, τὸν οἰκονόμον... Αἱ χῆραι θὰ ἐγκωμιάσουν τὸν Βασίλειον ὡς προστάτην των· καὶ οἱ ὄρφανοί, τὸν πατέρα· καὶ οἱ πτωχοί, τὸν φιλόπτωχον· οἱ ξένοι, τὸν φιλόξενον· οἱ ἀδελφοί, τὸν φιλάδελφον· οἱ ἄρρωστοι, τὸν ἱατρόν· οἱ ὑγιεῖς, τὸν φύλακα τῆς υἰείας· οἱ πάντες, τὸν ἄνθρωπον πού ἐγίνετο τὰ πάντα διὰ πάντας, διὰ νὰ κερδήσῃ τοὺς πάντας ἢ τοὺς περισσοτέρους».

Τὸ παράδειγμα τοῦ Μ. Βασιλείου διδάσκει, ὅτι ὁ Χριστιανὸς θὰ ἀποκτήσῃ ἀληθὲς μεγαλεῖον καὶ θὰ γίνῃ ἡγετικὴ προσωπικότης ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὅταν ἀξιοποιήσῃ ὅλα τὰ εὐγενῆ τάλαντά του ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ Χριστοῦ. Τὸ κορύφωμα ἀκριβῶς τοῦ μεγαλείου εἶναι τὸ νὰ ἀναπτύξῃ τις ὅλας τὰς εὐγενεῖς ἀξιολογικὰς προδιαθέσεις τῆς ψυχῆς του καὶ νὰ κατευθύνῃ πάσας τὰς δυνάμεις του πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συνανθρώπων του καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. «Ὅς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὅς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος» (Ματθ. κ', 26-27).

Ἐπειτα τὸ παράδειγμα τοῦ Μ. Βασιλείου ἀποκαλύπτει τοὺς θησαυροὺς, τοὺς ὁποίους περικλείει ἡ πατερικὴ ζωὴ καὶ σκέψις.

ΤΑΠΕΙΝΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ ΤΟΥ ΑΠ. ΠΑΥΛΟΥ
ΑΠΟ ΤΟΝ κ. ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

(Α' Κορινθ. α, 22). «Ἐλληνες σοφίαν ζητοῦσιν». Καὶ σήμερον ὅλος ὁ κόσμος ζητᾷ τὴν ἄσοφον σοφίαν ποῦ δὲν ξεκολλᾷ ἀπὸ τὴν λάσπην τῆς ὕλης ποῦ εἶναι κολλημένη. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ τοῦ φαίνεται ἀπλοϊκός, ἄσοφος, ὅπως φαινότανε τὰ λόγια τοῦ Παύλου στοὺς Ἀθηναίους, ποῦ ἦτανε μαθημένοι νὰ ἀκοῦνε τὶς ψευτοσοφίες τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ῥητόρων. «Ἡμεῖς δὲ κηρύττομε Χριστὸν σταυρωμένον, ποῦ εἶνε γιὰ τοὺς Ἰουδαίους σκάνδαλο, καὶ γιὰ τοὺς Ἕλληνας ἀνοησία, ἀλλὰ ποῦ εἶναι γιὰ τοὺς ἰδίους τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Ἕλληνας ποῦ δεχθῆκανε τὴν πίστιν, ὁ Χριστὸς Θεοῦ δύναμη καὶ Θεοῦ σοφία».

Ὁ σταυρωμένος Χριστὸς ἦτανε σκάνδαλο γιὰ τοὺς Ἑβραίους, γιὰτὶ αὐτοὶ περιμένανε ἕναν Μεσσία παντοδύναμο, βασιλέα, κι' ὄχι ἕναν κατάδικο κρεμασμένο σ' ἕνα ξύλο. Ὅσο γιὰ τοὺς Ἕλληνας, ὁ σταυρωμένος Χριστὸς ἦτανε μωρία, ἀνοησία, ἕνα πράγμα ἀκατανόητο ὀλότελα γιὰ τὸ μυαλό τους, ποῦ εἶχε πλάσει τὴν θρησκεία τοῦ ὠραίου μὲ θεότητες, ποῦ εἶχανε ἔμορφα καὶ γερὰ σώματα, καὶ μ' ἀποθεωμένους ἀνθρώπους.

Ποῦ νὰ πάρουνε εἶδησι οἱ τετραπέρατοι Ἕλληνες, ἀπὸ τέτοια κηρύγματα, ἀκατανόητα γιὰ τὸ περιορισμένο πνεῦμά τους, μ' ὄλο τὸ ἀκόνισμα ποῦ τοῦ εἶχανε κάνει στὴ ψεύτικη κοσμικὴ γνώση τῆς φιλοσοφίας.

(Α' Κορινθ. β, 1). «Κι' ἐγὼ, ἐρχόμενος σὲ σᾶς, ἀδελφοί μου, δὲν ἤρθα γιὰ νὰ σᾶς κηρύξω τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ εἶμαι τεχνίτης στὰ λόγια, ἢ γιὰτὶ κατέχω κάποια ἀνώτερα σοφία. Γιὰτὶ δὲν εἶχα τὴν ἰδέα πὼς γνωρίζω τίποτα παραπάνω ἀπὸ σᾶς παρὰ μονάχα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κι' αὐτὸν σταυρωμένον. Κι' ἐγὼ

Ἐὰν οἱ Δυτικοὶ σήμερον μελετοῦν καὶ ἐκδίδουν τοὺς Πατέρας, πολὺ περισσότερον οὗτοι πρέπει νὰ ἐμπνεοῦν καὶ καθοδηγοῦν ἡμᾶς. Χρέος τῆς Χριστιανικῆς Ἑλλάδος, ὡς ἔλεγεν ὁ διάσημος ρώσος καθηγητῆς Γ. Φλωρόβσκυ, εἶναι «νὰ ἀνακαλύψωμεν τὸ Πνεῦμα τῶν Πατέρων» καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν «ἕνα ὀλοκληρωμένον προσανατολισμὸν εἰς τὴν Πατερικὴν σκέψιν καὶ ζωὴν».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ἦρθα σὲ σὰς μὲ ἀδυναμία καὶ μὲ πολὺν φόβον καὶ τρόμον, καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά του δὲν ἔγινε μὲ τὰ λόγια τῆς ἀνθρώπινης σοφίας ποὺ πείθουνε, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ μὲ τὴν δύναμή του, ὥστε ἡ πίστη μας νὰ μὴν στηρίζεται στὴ σοφία τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ στὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ».

Ὁ ἀπόστολος λέγει, πὼς δὲν πῆγε νὰ διδάξει τοὺς Κορινθίους ἐπειδὴ ἦτανε κανένας σπουδαῖος ῥήτορας, ἀπὸ κείνους ποὺ θαυμάζανε οἱ κακομαθημένοι, γιατί γαργαλούσανε τ' αὐτιά τους μὲ περίτεχνες λέξεις, «κνηθόμενοι τὰ ὦτα», ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, σὲ ἄλλο μέρος.

Αὐτὰ λέγει ὁ ἀπόστολος. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα κάποιον σημερινοὺς θεολόγους, μωρότερον ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, ποὺ ἀγαπούσανε αὐτὰ τὰ γαργαλήματα τῶν αὐτιῶν, τότε εἶπανε μέγαν ῥήτορα τὸν Παῦλον, θέλει δὲν θέλει, ὅπως τὸν ἀνακηρύξανε «ἐν τῇ ματαιότητι τῆς καρδίας αὐτῶν» πολιτικόν, κοινωνιολόγον, ὀργανωτὴ, διπλωμάτην, δηλαδὴ τοῦ δώσανε ὅλα τὰ διπλώματα ποὶ τὰ ἔχουνε σὲ μεγάλη ἐκτίμησιν οἱ ἴδιοι, κάμνοντάς του ὁμοίον τους, δηλαδὴ «ἄνθρωπον τοῦ κόσμου τούτου» ἄνθρωπον τῆς σάρκα καὶ τῆς ματαιότητος, ὅπως εἶναι ὅσοι ἔχουνε ἓνα ἢ καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω διπλώματα. Ποῦ νὰ καταλάβουνε πὼς θέλοντας νὰ τὸν ἐγκωμιάσουνε τὸν βρίζανε! Αὐτὴ εἶνε («ἡ κατὰ κόσμον σοφία»), ποὺ δὲν εἶνε σὲ θέσιν νὰ καταλάβῃ τὴν «κατὰ Θεὸν μωρίαν» κι' ἄς τὴν κηρύττει ὁ μακάριος Παῦλος δύο χιλιάδες χρόνια τώρα. Τὰ θολωτὰ καὶ ξερὰ κρανία τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, δὲν μπορεῖ νὰ τὰ περάσῃ τίποτα, μήτε ἡ διστομος μάχαιρα τοῦ Παύλου, ποὺ φτάνει βαθειὰ καὶ ποὺ χωρίζει τοὺς ἄρμους καὶ τὰ μεδούλια! Κύταξε τί διδάσκουνε οἱ λεγόμενοι «ἐπιστήμονες Θεολόγοι» στὰ πανεπιστήμια, καὶ θὰ καταλάβῃς καλὰ τί λέγω.

(Α' Κορινθ. β', 6.) «Καὶ ἡ σοφία ποὺ λαλοῦμε εἶναι ἡ τέλεια σοφία, κι' ὄχι ἡ σοφία τούτου τοῦ κόσμου μήτε αὐτὴ ποὺ ἔχουνε οἱ σπουδαῖοι τούτου τοῦ κόσμου, ποὺ θὰ περάσουν καὶ θὰ σβύσουν. Ἄλλὰ, λαλοῦμε τὴ σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ποὺ βρίσκεται μέσα σὲ μυστήριον, αὐτὴ ποὺ εἶνε κρυμμένη καὶ ποὺ τὴν ἔχει προωρισμένη ὁ Θεὸς πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες γιὰ δόξαν σου, ἐκείνη τὴ σοφίαν ποὺ δὲν τὴν γνώρισε κανένας ἀπὸ τοὺς δοξασμένους τούτου τοῦ κόσμου. διατί, ἂν τὴ γνωρίζανε, δὲν θὰ σταυρώνανε τὸν Κύριον τῆς δόξας».

«Ἡ σοφία, ποὺ κηρύττουμε, λέγει ὁ ἀπόστολος, εἶναι σοφία «ἐν τοῖς τελείοις», σοφία ἀληθινή, τέλεια, ὄχι ψεύτικη, σὴν τὰ μωρολογήματα, ποὺ τὰ λένε σοφία οἱ σαρκικοὶ ἄνθρωποι. Αὐτὴ τὴν ψεύτικη σοφίαν, τὴν ἔχουνε, λέγει, καὶ τὴν ἐκτιμοῦνε οἱ ἄρχοντες τοῦ αἰῶνος τούτου, οἱ καταργούμενοι». Οἱ «ἄρχοντες» αὐτοὶ εἶναι οἱ σπουδαῖοι καὶ ξακουσμένοι μωρόσοφοι, ποὺ διδάσκουνε

στον κόσμο τὸν ἀθεῖα καὶ τὴν ματαιότητα, καὶ ποὺ ἔχουνε ἀποθεώ-
σει τὸ χωματένιο μυαλό τους. Καὶ τοὺς λέγει ὁ μακάριος Παῦλος
«καταργουμένους», ποὺ θὰ πῆ διαλυμένοι, πεθαμένοι, ψεύτικοι,
ὅπως εἶνε καὶ ἡ σοφία τους ψεύτικη φαντασία.

Ἐνῶ τὴν σοφία ποὺ κηρύττει, τὴν λέγει ὁ ἀπόστολος «σοφίαν
τοῦ Θεοῦ ἐν μυστηρίῳ», τὴν ἀποκεκρυμμένην». Γιατί, ἡ ἀληθινὴ
καὶ μοναδικὴ τούτῃ σοφία, εἶναι σκεπασμένη μὲ μυστήριον, καὶ
κρυμμένη ἀπὸ τὰ ἀνάξια μάτια ἐκείνων, ποὺ νομίζουνε πὼς βλέ-
πουνε διαπεραστικά, ἐνῶ εἶναι τυφλοὶ αὐτοί, ποὺ ἔχουνε τὴν
ψεύτικη σοφία τοῦ κόσμου τούτου.

Καὶ τούτῃ τῇ θεϊκῇ σοφίᾳ, λέγει, πὼς τὴν προώρισε ὁ Θεὸς
ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, γιὰ νὰ δοξαστοῦνε ὅσοι θὰ τὸν πιστέψουνε, καὶ
πὼς αὐτὴ τὴν σοφία δὲν τὴν γνώρισε κανένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες
τούτου τοῦ κόσμου.

Συλλογίσσου λίγο, γιὰ νὰ καταλάβῃς τὴ ψεύτικη κι' ἀπατηλὴ
γνώση ἔχουνε οἱ δοξασμένοι τῆς γῆς, καὶ τί ἀληθινὴ, τί πνευματικὴ
γνώση ἀξιοθῆκανε νὰ ἀποχτήσουνε οἱ ἄγιοι κι' ὅσοι πιστέψανε
στὸν λόγο τοῦ Θεοῦ.

Καὶ παρακάτω λέγει πὼς, αὐτοὶ οἱ ἄρχοντες ἂν εἶχανε φωτι-
σμένη τὴν διάνοιά τους μὲ τὴν ἀληθινὴ σοφία, δὲν θὰ σταυρώνανε
τὸν Κύριο.

Καὶ τοῦτοι οἱ ἄρχοντες ἦτανε οἱ γραμματεῖς, οἱ φαρισαῖοι,
οἱ νομομαθεῖς, ὅλοι σπουδασμένοι στὴν ψεύτικη σοφία, καθὼς κι'
ὁ Πιλάτος, ποὺ εἶχε τὴν ἰδέα πὼς τὸ σπαθὶ καὶ ἡ βία εἶναι τὸ πᾶν
στὸν κόσμο, καὶ ποὺ ρωτοῦσε πειραχτικά τὸν Χριστὸ νὰ τοῦ πῆ
«τί εἶναι ἀλήθεια», πιστεύοντας πὼς ἀλήθεια ἦτανε ἡ δύναμη τῆς
ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας «ἡ καταργουμένη» ποὺ εἶχε ἀρχίσει
νὰ ξεθεμελιώνεται.

(Α΄ Κορινθ. γ', 11). «Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται
θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός. Εἰ δέ τις
ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον χρυσόν, ἄργυρον, λίθους
τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἐκάστου τὸ ἔργον φανερόν γενή-
σεται. Ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει ὅτι πυρὶ ἀποκαλύπτεται. Καὶ ἐκάστου
τὸ ἔργον ὁποῖόν τι ἐστὶ τὸ πῦρ δοκιμάσει».

Γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ γιὰ τὴν πίστη του πολλοὶ κοπιᾶζουν, καὶ
λένε ὅλοι πὼς χτίζουνε ἀπάνω στὸ θεμέλιό του, μὲ χρυσάφι, μὲ
ἄργυρο, μὲ πολυτίμους λίθους. Μὰ μπορεῖ, στ' ἀλήθεια, νὰ χτί-
ζουνε μὲ χορτάρια καὶ ἄχυρα, ὅπως κάνουνε πολλοὶ αἰρετικοί,
ποὺ ἀπὸ τὴν ἀλαζονεία τους δὲν ἀναγνωρίζουνε μῆτε ἱερὴ παράδοση,
μῆτε Πατέρας καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς μῆτε Σταυρό, μῆτε Πανα-
γία, ἄνθρωποι ἐγωῖστές καὶ βλάσφημοι, κι' ἄλλοι πιδ βλάσφημοι
ἀκόμα, ποὺ μ' ὅλο ποὺ λένε πὼς εἶνε Χριστιανοί, ποὺ δὲν παραδέ-

Η ΒΛΑΣΦΗΜΙΑ ΣΤΙΓΜΑ ΘΛΙΒΕΡΟ ΤΟΥ ΑΙΩΝΟΣ ΜΑΣ

«Απόθεσθε και ημεεις τα πάντα, οργήν, θυμόν, κακίαν, βλασφημίαν» (Κολασ. γ', 8)

Ένα από τα πιο μελανά σημεία, που στιγματίζουν κυριολεκτικά τη σύγχρονη εποχή μας είναι, χωρίς αμφιβολία, αι παντοειδεις βλασφημίες κατά του Θεού και των θείων. Μέ λόγια και με έργα Χριστιανοί, που φέρουν, δυστυχώς, τυπικά όλως διόλου το τιμημένο όνομα του θείου Λυτρωτού, γιατί είναι στην ουσία άδυσώπητοι έχθροί Του, τολμούν και βλασφημούν με άδιαντροπία κι' ασέβεια ό,τι σεβάσθησαν οι αιώνες.

Και όμως! 'Ο αιώνας μας θεωρείται, σαν τής προόδου ή κορυφή. Και ισχυρίζονται όλοι, πως ό άνθρωπος βρήκε κατ' αυτόν την εκπλήρωσι όλων των πόθων και ιδανικών του. Γιατι σημείωσε πολλές κατακτήσεις. Κι' εκπολιτίσθηκε το σύμπαν!

'Αλλ' αν προώδευσε ό άνθρωπος, κι' επενόησε τέρατα και σημεία φοβερά, φρονούμε αδίστακτα, πως ακόμη δεν έγινε «άνθρωπος» σωστός και πραγματικός. Στόν πνευματικό, τουλάχιστο, τομέα παρουσίασε κάμψι και πτώσι. Τουτό οφείλεται εις τό ότι παρασύρθηκε απ' την ύλιστική κοσμοθεωρία και βιοθεωρία πού, όπως είναι άψυχη και στεϊρα από κάθε ύψηλό νόημα και ζωή, απογοητεύει πνευματικά τόν άνθρωπο: τόν οδηγεί στην ήθική πώρωσι με αποτέλεσμα να έπακολουθή ή άπονέκρωσίς του, άφου δημιουργεί την πεποίθησι για τόν πλήρη εκμηδενισμό!

'Ετσι εξηγείται απόλυτα γιατί είναι τόσο βαρεία και καταθλιπτική ή ατμόσφαιρα τής εποχής μας: και γιατί όλης τής ανθρωπότητος τά στήθη πιέζουν άφόρητα μιá άγωνία φοβερή, ένα άπαίσιο άγχος και μιá έφιαλτική άβεβαιότης. Διότι, όλα τά μηχανικά

χονται τη θεότητα του Χριστού, οι καταραμένοι! Σε τί παραφροσύνη μπορεί να φθάση ό ασέβης!

Λοιπόν οι αίρετικοί, αναλόγως με την ασέβεια που έχει ό καθένας, χτίζουνε άλλος με ξύλα, άλλος με χορτάρια, άλλος με άχυρο, άλλος με χώνμα. 'Αλλά όπως λέγει ό απόστολος, όταν έλθη εκείνη ή μέρα τής κρίσεως, τό έργο του καθενός θα δοκιμασθή με φωτιά. 'Αλλοίμονο τότε στους κακούς οικοδόμους. 'Αλλοίμονο στους αίρετικούς, και τρισαλλοίμονο σε κείνους, που διδάσκουνε με νέα συστήματα τό Ευαγγέλιο, επειδή πληρώνονται και πουλάνε τόν Χριστό, όπως κάποιοι που ήρθανε στην Ελλάδα, από ξένες χώρες, και είναι όργανα των 'Εβραίων.

κι' ἐκπολιτιστικά ἐπιτεύγματα τοῦ «προωδευμένου»! ἀνθρώπου συντελέσαν στὸ νὰ δημιουργηθῇ τὸ μῦθος· νὰ προβάλῃ ἕνας φρικιαστικὸς κίνδυνος, ὁ ὁποῖος, μετὰ ἀπ' τὸν ὀλέθριο ἠθικὸ καὶ πνευματικὸ τῆς ἀνθρωπότητος σπαραγμὸς, ἐγγυμονεῖ ἤδη τὴν ὀλοσχερῆ καταστροφὴ τῆς, τὸν πλήρη ἀφανισμὸ καὶ τὴν τελειωτικὴ τῆς ἐξουθένωσι!

Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ τὸ σοβαρὸ λόγο προτιμήσαμε ν' ἀσχοληθοῦμε σὲ λίγες ἀδρές γραμμὲς μὲ τὸ θλιβερὸ στίγμα τοῦ αἰῶνός μας, τῆ βλασφημία. Ἀπ' αὐτὴν ξεκινᾷ ἡ κατάπτωση τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἡ ἐπισταμένη μελέτη του, πού θὰ δώσῃ ἀφορμὴ γιὰ σοβαρότερες σκέψεις καὶ ἀποφάσεις γιὰ τὴν σωτήρια ἐπιστροφή.

1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΒΛΑΣΦΗΜΙΑ;

Ἡ λέξις βλασφημία εἶναι, κατ' ἀρχὴν, ἔκφρασις ἀσεβῆς καὶ σκωπτικῆ, ἄδικος ὕβρις καὶ δυσφήμησις, συκοφαντία, ψευδῆς κατηγορία, λοιδωρία, ἐξύβρισις τοῦ Θεοῦ.

Βλασφημία γενικώτερα, κατὰ τὴν Ἀγίαν Γραφήν, σημαίνει προσβολὴν ἐναντίον τοῦ προσώπου ἢ κατὰ τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ Ἀγίου Θεοῦ· ἄρνησιν Αὐτοῦ· ἀφαίρεσιν ἀπὸ Αὐτὸν προσόντων, πού Τοῦ ἀνήκουν· ἢ καὶ ἀπόδοσιν εἰς Αὐτὸν ἰδιοτήτων, πού δὲν τοῦ ἀνήκουν. Ἀποτελεῖ ἀπιστίαν καὶ ἀναισχυντίαν· ἀχαριστίαν χειρίστου εἶδους· ἔλλειψιν ἀγάπης πρὸς Αὐτόν. Σὲ τελευταία ἀνάλυσιν ἡ βλασφημία εἶναι ἕνας παραλογισμὸς· ἕνα ἔγκλημα καθοσιώσεως κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Τὸ ρῆμα βλασφημιῶ, κατὰ κυριολεξίαν, ἀναφέρεται, κατὰ τὴν παλαιὰν καὶ τὴν καινὴν Διαθήκην: α) Στὴν δυσφήμησι τοῦ Ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μ' ἐκεῖνο, πού γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴν του· «τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι» (Ῥωμ. β', 24). Πρβλ. Ἠσ. 52,5. Α' Τιμοθ. ς', 1 καὶ Ἀποκ. ιγ', 6, ἔνθα γράφεται· «καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν Θεόν, βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ», ὡς καὶ αὐτόθι ις', 9). β) Στὴν ἐξύβρισι τοῦ Χριστιανικοῦ Θεοῦ, ὅπως ἔπραξαν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι (Ματθ. θ', 3. Μαρκ. β', 7. Ἰωάν. ι', 36. Πρβλ. Ψαλμ. 73,10), οἱ ὁποῖοι ἀμφισβήτησαν τὴ θεϊκὴ προέλευσι τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ δὲ καὶ ἀρνήθησαν τὴν ἐξουσία καὶ τὸ δικαίωμα νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίες. Κι' ἔτσι «ἐβλασφήμησαν τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ» (Ἀποκ. ις', 11). γ) Στὸν ἐμπαιγμὸ καὶ διασυρμὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἔγινε μὲ τοὺς

σταυρωτὰς Του καὶ τὸν ληστή, ποὺ συσταυρώθηκε μ' Ἐκεῖνον. «Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινούμενοι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες· ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ κατὰ βῆθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ» (Ματθ. κζ', 39-40, πρβλ. Μαρκ. ιε', 29. Λουκ. κβ', 65). «Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν λέγων· εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς» (Αὐτόθι, κγ', 39). δ) Στὴ βλασφημία, δηλαδὴ στὴν ἀπόρριψι καὶ περιφρόνησι τῆς σωτηριώδους ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ματθ. ιβ', 31-32. Μαρκ. γ', 29. Λουκ. ιβ', 10). ε) Στὴν διαβολὴ καὶ κακολογίᾳ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Ἀπ' αὐτὸ ξεκινᾷ ὁ Παῦλος καὶ συμβουλεῖ σκετικὰ τὸν μαθητὴ του Τίτο τί νὰ κάμῃ, πῶς νὰ ἐνεργήσῃ «ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βλασφημηθῆται» (Τιτ. β', 5). στ') Στοὺς ἐντεταλμένους ἀπὸ τὸν Θεὸν γιὰ τὴν ἐκτέλεσι τοῦ ἱεροῦ ἔργου τῆς λυτρωτικῆς καὶ ἀναίμακτης θυσίας, στοὺς Ἀποστόλους καὶ γενικὰ σ' ὅλους τοὺς ἱεροὺς ἄνδρας, ποὺ διδάσκουν καὶ ἐρμηνεύουν στοὺς ἀνθρώπους τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Δηλαδὴ κι' ἐδῶ ἔχομε μιὰ ἔμμεση κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημία, γιὰ τὴν ὁποία γράφει ὁ μακάριος Ἀπόστολος. (Ρωμ. γ', 8 «καθὼς βλασφημούμεθα»). Πρβλ. Α' Κορινθ. δ', 13. ι', 10. Πράξ. ιγ', 45. Τιτ. γ', 2). Κι' ἐπεκτείνεται κατόπιν σ' ὅλα τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ τῆς ἀμωμήτου χριστιανικῆς μας θρησκείας.

Ἡ βλασφημία αὕτη, κάτω ἀπὸ ὁποιαδήποτε μορφή ἢ σχῆμα, ἐκδηλώνεται μὲ λόγια, ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἐσωτερικὴ ἀναταραχὴ τοῦ ψυχικοῦ κόσμου, καὶ ἀποτελοῦν ἐκτροπὴ σὲ ἀθυροστομία, πραγματοποιεῖται σὲ στιγμὲς ὀργῆς, θυμοῦ, φιλονεικίας ἢ καὶ ἄλλης ἐπιδράσεως ἀπ' τὸν γύρω μας κόσμον. Καὶ εἶναι γνώρισμα—στὴ στενὴ τῆς βέβαια ἔννοια-τῶν ἀνθρώπων, ποὺ στεροῦνται ἐπιχειρημάτων γιὰ νὰ πείσουν μὲ ἡρεμία τὸν συνομιλητὴ τους. Γι' αὐτὸ μὲ φωνές, βλασφημίες, ὕβρεις προσπαθοῦν νὰ ἐπιβληθοῦν καὶ νὰ συγκαλύψουν τὴ γυμνότητά των.

Συμπερασματικὰ θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ὅτι βλασφημία εἶναι καὶ λέγεται ἡ ὀλοκληρωτικὴ ψυχικὴ διαστροφή τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ξεπέφτει τόσο χαμηλά, ὥστε ἀντὶ νὰ δοξολογῇ καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Πλάστη του, τὸν ὕβριζει ἀσυλόγιστα, μὲ ἀσέβεια καὶ ἀναισχυντία.

Ἀρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΙΤΑΛΗΣ
(Συνεχίζεται) Ἱεροκλήρξ Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως

Θ Ε Ι Ο Ν Ο Ρ Α Μ Α

— Δὲ λέτε, ρὲ παιδιά, τίποτα νὰ ζεσταθοῦμε;

Καὶ μὲ τὸ λόγο φάνηκε μαῦρο κορμί στὴν ἀνοιχτὴ θυρίδα, κύλησε ἀπὸ τὴ σκάλα κάτω ὁ Κώστας ὁ θερμαστής, βαρτυλιγμένος στὴν πατατούκα του. Ἔκανε κρύο δυνατό. Βοριάς ἐξύριζε τὰ πέλαγα, πάγωνε τ' ἀκρογιάλια, κρουστάλλιαζε τὰ στοιβαγμένα χιόνια στὰ βουνά. Καὶ τὸ πλήρωμα, ναῦτες καὶ θερμαστές, συναγμένοι ὀλόγουρα στὴ θερμάστρα, φρόντιζαν νὰ ζεσταθοῦν μὲ τὴ φασκομηλιά καὶ τὸ ψωμοτύρι. Ὁ λύχνος, καρφωμένος στὴ μέση ἐνὸς στύλου, φώτιζε καὶ κάπνιζε μαζὶ τὰ περίγουρα σωθέματα. Διπλά τριπλά τὰ κρεβάτια κολλημένα στὰ πλευρά, μὲ τὰ μαῦρα στρωσίδια, θύμιζαν νεκροθήκες στ' ἀνήλιαστα βάθη τῆς γῆς ταφιασμένες. Κοντὰ ἢ καμαρούλα τοῦ ναύκληρου, ἀνοιχτόπορτη, ἔδειχνε ἄλλο κρεβάτι στρωμένο, δυὸ τρεῖς φωτογραφίες παλιές... Καὶ ὀλοῦθε κρεμασμένα τὰ ροῦχα, στὸ λάδι καὶ στὸ κάρβουνο βουτημένα, οἱ μουσαμάδες ξεσκισμένοι καὶ μυριοπαλωμένοι· τὰ χοντρά ποδήματα καὶ τὰ κασκέτα καὶ οἱ χρωματιστοὶ σκουφοὶ ἔδειχναν τὸ χάρισμα καλογερικὸ κελί. Ἀλλὰ τὸ φλίφλισμα τοῦ νεροῦ, ποὺ ἀκούοταν στὰ πλευρά, ἢ μυρωδιά τοῦ κατραμιοῦ καὶ τὰ ψημένα πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων ἔδειχναν πὼς ἡ ζωὴ ἐδῶ ἀγωνίζεται τὸν τελευταῖο ἀγῶνά της. Γιὰ τοῦτο καὶ κανένας δὲν πρόσεξε τώρα στὸ ἀστεῖο κατρακύλημα τοῦ θερμαστή.

— Δὲ λέτε, ρὲ παιδιά, καὶ τίποτα νὰ ζεσταθοῦμε; ξαναδευτέρωσε ἐκεῖνος, ἀγκαλιάζοντας τὴ θερμάστρα.

— Τί νὰ εἰποῦμε; ρώτησε μελαγχολικὸς ὁ Κώστας ὁ Ἀξιῶτης. Νυχτιὰ σὰν τὴν ἀποψινὴ δὲν θέλει παραμύθια! Ἐδῶ στὸν ἄγριο κόρφο ποὺ εἴμαστε κλεισμένοι, τρυγυρισμένοι ἀπὸ τὸ μούγκρισμα τῆς Μαύρης Θάλασσας, σαβανομένοι ἀπὸ τὸν πουπουλένιο θυμὸ τ' οὐρανοῦ, ἄς ποῦμε κάτι θεϊκὸ καὶ παρήγορο. Στὰ παλιὰ χρόνια οἱ γέροντές μας δὲν εἶχαν τὴν καταδίκη ποὺ ἔχουμε ἐμεῖς τώρα. Περνοῦσαν τὶς ἅγιες ἡμέρες κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τους, κοντὰ στὴ φωτιά, ἀνάμεσα στὴ φανιλιά τους. Ὅπως ὁ ἀμπελοφυτευτὴς τ' ἀμπέλι του, τρυγούσανε κι ἐκεῖνοι τὸ καλοκαίρι τὴ θάλασσα καὶ χαίρονταν τὸ χειμῶνα τὰ καλά της ἄφοβα. Ἦξεραν τὴ γιορτὴ καὶ τὴν καματερή τους. Εἶχαν καιρὸ γιὰ τὴ χαρὰ καὶ γιὰ τὴ θλίψη τους. Ἐμεῖς τίποτ' ἀπ' αὐτά! Χειμῶνα καλοκαίρι τὸ ὀργώνουμε τὸ κύμα. Βόδια καματερά στὴ βουκέντρα τῆς Ἀνάγκης, ὑποταχτικά θ' αὐλακῶνουμε τ' ἄρμυρὸ χωράφι, μονάχα τὴ φάκνα μας ἔχοντας γιὰ πληρωμὴ. Γιὰ τοῦτο καλὰ ποὺ ἔτυχε ἢ κακοκαιρία ν' ἀφήσουμε λίγο τὸν κάματο. Δὲ λέω πὼς θὰ μείνουμε τώρα ἥσυχοι. Ὁ ἀφέντης θέλει δουλειά

ἀπὸ τὸ δουλευτῆ, γιατί φοβᾶται μὴν ὀκνήσῃ μὲ τὴν ἀκαμωσιά.. Φαντάσου ὅμως, ἂν ἦταν καλοσύνη, τὶ δρόμο θὰ παίρναμε τώρα. Ἔτσι τοῦλάχιστο ἔχω ἔλευθερο τὸ νοῦ νὰ συλλογιστῶ τὸ σπίτι μου...

Ἄχ, τὸ σπίτι μου! Ἄρχισα τὸ παράπονο καὶ κοντεύω νὰ δακρῦσω σὰν ἄπραγο παιδί. Μὰ δὲ φταίω ἴγώ φταίει αὐτὴ ἡ νύχτα. Φταίει τὸ ἀποψινὸ ἀποσπέρημα, τ' ἀστὲρι τὸ λαμπρὸ ποὺ ἔτρεμε βασιλεύοντας πίσω ἀπὸ τὰ χιονισμένα βουνὰ καὶ τάραξε τὸ εἶναι μου. Ὅπως τοὺς Μάγους, ὀδήγησε κι ἐμένα πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ τὰ πέλαγα στὴ Νάξο, στὸ Γρίτι μου τὸ πρασινοντυμένο, τὸ ταπεινὸ μὰ ὀλόχαρο σπιτάκι μου. Καὶ ὄχι ὡς ἐδῶ· πάρα μπρὸς, πάρα μπρὸς ἀκόμη. Μ' ἔφερε στὰ παιδιάτικα χρόνια μου, πρὶν ἀφήσω τὴ στεριά καὶ πρὶν ταξιδέψω τὴ θάλασσα.

Καθόμαστε ὅλοι στὸ παραγόνι, διπλοπόδι στὰ μάλινα στρωσίδια, ντυμένοι μὲ τὰ ζεστὰ φορεματάκια μας, ποὺ τὰ ἔραψε τῆς μάνας ἢ φροντίδα καὶ τῆς ἀδερφῆς μας τῆς Ὅμορφούλας τὰ πιδέξια χέρια. Ὁ πατέρας μου, θεριακωμένος καὶ νιοφάνταχτος γέροντας, καθότανε στὶς προσκεφαλάδες ψηλά καὶ ρουφούσε ἀπολαυστικὰ τὸ τσιμπούκι του.

Ὅταν μᾶς ἔβλεπε ἔτσι συναγμένους, τοῦ ἄρεσε νὰ διηγίεται παραμῦθια καὶ ἱστορίες τῆς ζωῆς του. Τῆς θάλασσας οἱ κίνδυνοι, τῆς στεριᾶς οἱ χαρές, ὁ τρόμος τῶν κουρσάρων, τὰ ναυτικὰ κατορθώματα τῆς Ἐπανάστασης διάβαιναν ζωντανὰ καὶ ὀλοφώτιστα μπροστά μας. Μὰ ἐκείνη τὴ νύχτα δὲ θέλησε νὰ μιλήσῃ οὔτε γιὰ παραμῦθια οὔτε γιὰ ταξίδια του. Μόλις βάλαμε τὸ λύχνο στὸ λυχνοστάτη καὶ φάγαμε τὴ λειψόπιτα, μᾶς ἄρχισε θρησκευτικὲς κουβέντες. Ἦταν θρηκός ὁ ἀγιοχώματος καὶ τὰ ἱερὰ βιβλία δὲν τ' ἄφηνε ἀπὸ κοντά του. Ἀλήθεια, στὰ ταξίδια του εἶχε πρόχειρα τὰ τροπάρια καὶ τὶς βλαστήμιες. Μὰ τώρα ποὺ ἔπαψε τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, φρόντιζε γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς του.

— Δὲ μοῦ λές, εἶπε στὸν ἀδερφό μου τὸ μικρότερο, τὶ ὄραμα εἶδε ἡ Παναγία τὴ νύχτα ποὺ γέννησε τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό;

Κόκκαλο ἐκεῖνος. Ρωτᾶει ἐμένα, τὸ ἴδιο.

— Ἄ, δὲν τὸ ξέρετε! πρόσθεσε μὲ ἡρεμὴ φωνή· μὰ δὲ φταῖτ' ἐσεῖς· φταίω ἴγώ ποὺ δὲ σᾶς τὸ ἔμαθα ἀκόμη. Ἐγὶνε πέρα στὴν Ἄνατολή, στὸν τόπο τὸν παράδοξο. Ποιὸ χρόνο δὲ σᾶς λέω. Φτάνει νὰ μετρήσετε τὸ φετεινὸ καὶ τὸ βρίσκετε ἀμέσως. Ἐκείνη τὴ νύχτα μιὰ γυναίκα, συντροφιασμένη ἀπὸ τὸν τέκτονα τὸν ἄντρα τῆς, στάθηκε μισοστρατὶς σὲ μιὰ σπηλιά καὶ γέννησε ἓνα παιδί. Φτωχὰ ἦτον τὰ ροῦχά της, ἡ ὄψη της πικραμένη· μὰ εἶχε κάτι τὶ τόσο λαμπρὸ στὴ ματιά, ποὺ ἔλεγεσ θ' ἀναστήσῃ

καὶ τὴν πέτρα. Κάτω ἀπὸ τὸ γαλάζιο φόρεμα καὶ τὸ κόκκινο στηθοπᾶνι, τὸ κορμί φάνταζε λυγρό, ἄξιο γιὰ νὰ θροιάσῃ μὴ πάναγνη ψυχὴ. Καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἄσπρο τῆς κεφαλοδέτη τὰ μυγαλωτὰ μάτια, τὰ φρύδια τὰ σμειχτά, τὸ λεφάντιο μέτωπο, λαμπρότερο κι' ἀπὸ τὰ χρυσὰ στολίδια του, φανέροναν τὴν αἰσθαντικὴ πηγὴ ποῦ θὰ σαρκώσῃ τὴν Ἀγάπῃ καὶ τὴν Καλοσύνη.

Γέννησε τὸ παιδί, τὸ βύζαξε, τὸ τύλιξε στὸ σάλι τῆς καὶ τ' ἀπίθωσε στὴ φάτνη πάνω στ' ἄχυρα, νὰ κοιμηθῇ. Σὲ λίγο ὁ ἀνασασμὸς ἔβγαине ἀπὸ τὸ στηθάκι του ἤσυχος, σὰν ἀνασασμὸς βαλσαμόδεντρου. Γύρω τὸ σκοτάδι ἀπλωνόταν πίσσα. Κάτω στὸ χῶμα πλαγιασμένα τὰ ζωντανά, βόδια καὶ πρόβατα καὶ ἄλογα μαζί, ἐνιωθαν κάποια φρίκη νὰ χαμοπετᾶ πάνω τους, σύγκρου νὰ τὰ περιγλείφῃ, κι' ἔμειναν ἄγρυπνα. Μὰ οὔτε βέλασμα οὔτε χλιμίντρισμα οὔτε βούγεμα ἤχολογοῦσε. Ἡ φάκνα ἔτριξε κάποτε· ἀλλὰ κι' ἐκείνη ἔμενε ξερομασημένη στὸ στόμα τους. Ἀπάνω στὴ σπηλιά μὲ τὸν οὐρανὸ τῆς νεροστάλαχτο, μὲ τὰ πλευρά τῆς αὐλακωμένα ἀπὸ τὶς νεροσυρμές, πράσινα ἀπὸ τὰ πολυτρίχια, κουφालιασμένα ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ ὄρνιου, τρύπια ἀπὸ τοῦ σπαλαγγοῦ τὸ κεντρί, κλεισμένα μὲ τὸν πλοκὸ τῆς ἀράχνης, ξεθεμελιωμένα ἀπὸ τὸν ποντικό, ψήλωνε βουβὴ κι' ἀτάραχη. Καὶ κάτω ἀπὸ τὴ χαμηλὴ ἔμπατή, τὸ φῶς ἀστροστόλιστης νύχτας χυνόταν στὶς πλαγιὲς καὶ στὰ λακκώματα. Οἱ κουρμάδες ἐκεῖ ψήλωναν λαμπάδες, μὲ τὰ καμαρωτὰ κλινιά καρποφορτωμένα. Ἐκεῖ τ' ἀμπέλια ἔδειχναν κλαδιὰ ἔτοιμα ν' ἀνοιξοῦν μάτια χλωροπράσινα στὸ πρῶτο φύσημα τῆς ἀνοιξῆς. Ἐκεῖ ἀσπροαργυραντισμένες οἱ ἐλιὲς λαγάριζαν ἀπὸ τώρα τὸ χυμὸ ποῦ θὰ καὶ θυσιά στὸ νεογέννητο. Ἐκεῖ καὶ τὰ σπῖτια τῆς Βηθλεὲμ μικρά, τετράγωνα, μὲ τὸ δῶμα, πάνω καὶ τὴν πόρτα στὸ πλάϊ, ἔλαμπαν στὸν ἀσβέστη, λὲς καὶ στολίστηκαν ἀ καλοσορίσουν Ἐκεῖνον ποῦ θὰ τοὺς χαρίσῃ τὴ δόξα. Βαθιά ὁ Ἰορδάνης στέναζε μέσα στὴν χαλικοστρωμένη κοίτη του καὶ πρόσμενε μὲ τρόμο τὸ θεϊκὸ κορμί ποῦ θ' ἄγιαζε τὰ νερά του. Δεξιὰ στὴ χούνη, σὰν κατάρατο πνεῦμα, βρουχιόταν ἡ Νεκρὴ Θάλασσα, λὲς κι' εἶχε ἀκόμα μέσα τῆς τὰ Σόδομα καὶ Γόμορα. Ἀριστερά, ἀπάνω ἀπὸ τοὺς ζυγούς, ἐκεῖ ποῦ δὲν ἔφτανε τὸ ἀνθρώπινο μάτι, ἦταν ὅμως ἀσήκωτος ὁ λογισμὸς τοῦ Θεοῦ, στὴ χαρὰ καὶ στὴν ἀκολασίαν παραδομένα οὐρλιαζαν τὰ Ἱεροσόλυμα, τὸ ἄσμα τῶν Προφητῶν κι' ἡ λατρεία λαοῦ μεγάλου.

Ὁ Ἰωσήφ, μόλις εἶδε κοιμισμένο τὸ παιδί, κατέβηκε στὸ χωριὸ νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴ μητέρα. Καὶ Ἐκείνη, ὀλομόναχη, ἀδυνατισμένη, μὲ τὴ μητρικὴ λαχτᾶρα στὰ στήθη, σταύρωσε τὰ χέρια, ἀκούμπησε τὸ κορμί σ' ἓνα στύλο κι' ἔκλεισε τὰ ματόφυλλα· μὰ στάθηκε ἀδύνατο νὰ κοιμηθῇ. Ἡ τύχη τοῦ θεόσταλ-

του ἦρθε νὰ τῆς τυραννήσῃ τὴν ψυχὴν. Τί θ' ἀπογένῃ τοῦ κόσμου τὴν ἀντάρα ὁ τρυφερός της Κρίνος, Ἐκεῖνος ποῦ τῆς δόθηκε μὲ τὸ χερί ἀσπροντυμένου Χειρουβείμ; Ποιὰ θὰ εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ποιὸ τὸ τέλος του; Θὰ περάσῃ δρόμο πορφυρόστρωτο ἢ θὰ βάψῃ μὲ τὸ αἷμά του τ' ἀγκάθια καὶ τὶς στουρναρόπετρες; Ὁ κόσμος παραλυμένος δὲν προσέχει πιά στὰ λόγια τῶν Προφητῶν. Ὁ Ἰσραὴλ στενάζει κάτω ἀπὸ τὸ ψέμα τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ρωμαίων τὸ ζυγόν. Δὲν κιθαρίζει ὁ Δαβὶδ οὔτε ἡ Δεβόρα δικάζει τὸ λαὸν κάτω ἀπὸ τοὺς κουρμάδες. Τοῦ Ἄαρὼν τὰ τέκνα ληστεύουν· ἀπιστίας σύγγεφο κάθεται στὴν Ἱερὴ Κιβωτὸ καὶ τοῦ Μεγάλου Ναοῦ τὰ ἄδυτα. Πίνει τὸ αἷμα τῶν Μακκαβαίων ἢ γῆ, χωρὶς ν' ἀποδώσῃ ἐλευθερίαν καὶ δικαιοσύνην. Ὁ Γαυλωνίτης Ἰούδας χάθηκε χωρὶς ν' ἀνορθώσῃ τὸ Νόμον. Ἡ Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, χωρισμένη σὲ βασιλείαν καὶ τοπαρχίας, φθείρεται ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον σπαραγμὸν, σὰν νὰ τῆ βραϊνὴν ἀκόμα ἢ ἀπειθείαν τῶν προγόνων στὴν ἔρημον τοῦ Σίν. Κόλαση ἔγινε ὁ ποτὲ Παράδεισος! Ἐγαῖστίης καὶ ἐκδικητικὸς καὶ ἄδοξος ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Κυρίου! Πῶς θὰ ζήσῃ σὲ τέτοιον κόσμον τὸ παιδί της;

Ἄξαφνα λῦχνος ἡλιοστάλαχος κρεμάστηκε μπρὸς στῆς μάνας τὴν ψυχὴν, ἔτοιμος νὰ δεῖξῃ τὸ μέλλον τοῦ νιογέννητου, ὅπως ἡ νεφέλη ἔδειξε ἄλλοτε τὸν ἄγνωστο δρόμον στὴ φυλὴν της. Καὶ τὸν εἶδε τριαντάχρονον λεβεντονιὸν νὰ μαγνητίζει τὶς ψυχὰς τοῦ λαοῦ. Ψηλός, λυγρός, μὲ σεβαστὴν μελαγχολίαν στὸ ροδοζύμωτον πρόσωπον, μὲ τὰ καστανὰ μαλλιά κυματιστὰ στοὺς ὤμους, μὲ τὸ στόμα γλυκοστάλαχτον καὶ τὰ γαλανὰ μάτια, μιλοῦσε στὸ λαὸν καὶ τὸν ἔπειθε. Ἐκήρυττε στίς συναγωγὰς καὶ χίλιοι τὸν ἄκουαν· ἀνέβαινε στὸ βουνὸν καὶ μύριοι τὸν ἀκολουθοῦσαν. Διαβαίνει ἀνάλαφρα τὴν λίμνην τῆς Γενησαρέτ καὶ ρίχνονται λαμνοκοπῶντας οἱ κόσμοι στὰ βήματά του. Οἱ Προφῆτες ποῦ τὸν προσπερνοῦσαν, τώρα πισωδραμοῦν ὑποταχτικοί του. Ὁ Νόμος τοῦ Μωϋσῆ ἀναζῆ στὰ λόγια του καὶ συμπληρώνεται. Ἡ ἔρημος γῆ ἀναδροσιάζεται· τ' ἀπελπισμένα στήθη ξαναθαρρεῦν· τὰ πλανημένα πρόβατα γυρίζουν πάλιν στὴν μάντραν τους. Ἡ ἀγάπη τρέχει ἀδαπάνητη ἀπὸ τὰ πλατιά στέρνα του καὶ δροσιζει τὸν καμίνιν τῆς κακομοιριάς. Οἱ ἄπιστοι πιστεύουν καὶ σηκώνονται οἱ ταπεινοί· τυφλοὺς φωτίζει, χωλοὺς ὀδηγεῖ. Τὰ Ἱεροσόλυμα στρώνουν τοὺς δρόμους μὲ βᾶγια νὰ τὸν δεχτοῦν. Σύγκαῖρα ὅμως καρφώνουν τὸ σταυρὸν. Ὁ φθονερὸς μαθητὴς τὸν παραδίνει μὲ φίλημα. Ὁ δειλὸς φίλος τὸν ἀρνιέται πρὶν λαλήσῃ ὁ πετεινός. Μὰ Ἐκεῖνος, ἀνώτερος ἀπὸ τὰ τέκνα τῶν ἀνθρώπων, συγχωρεῖ τὴν ἄρνησιν καὶ τὴν προδοσίαν, διαβαίνει πρῶτος μέσα ἀπὸ κοροιδίας καὶ τὰ φτυσίματα, πίνει τὸ ξίδι καὶ τὴν χολὴν, φορεῖ τὸ ἀγκαθερὸν στεφάνιν, τὴν περιφρονητικὴν χλαμῦδα, κρατεῖ τὸ καλαμένιον σκῆπτρον καὶ ἀνεβαίνει στὸ μαρτύριον.

— Γυναίκα, νά ὁ γιός σου λέει τήν τελευταία στιγμή.

Καί ἀποχαιρετᾶ, μ ἕνα βλέμμα μελαγχολικό, τή μάννα πού τόν γέννησε, τοὺς φίλους πού τόν πίστεψαν, τὸ λαὸ πού τόν τυράννησε, τὴ Γῆ πού εἶδε τὶς πίκρες του καὶ τὸν Οὐρανὸ πού θὰ δεχόταν τὸ Σῶμά του.

Ἡ μάννα ἦταν ἐκεῖ, τὰ ἔβλεπε ὅλα. Ἦθελε νὰ φωνάξῃ, νὰ τρέξῃ γιὰ νὰ τόν σώσῃ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν κακούργων, ἀλλὰ δὲν μπορούσε νὰ βγάλῃ φωνή. Τὸ σῶμα δὲν ἀκολουθοῦσε τοὺς πόθους τῆς ψυχῆς· μὰ ὅταν εἶδε ἕνα στρατιώτῃ ἀγριοπρόσωπο, ἔτοιμο νὰ λογχίσῃ τὰ πλευρά του:

— Μή!... ἐφώναξε μὲ ὄλη της τῆ δύναμη.

Καὶ μὲ τὸ μή! ξύπνησε. Δὲν εἶδε ὀλόγυρά της τίποτα ἀπὸ τὸ φριχτὸ ὄραμα. Τὸ βρέφος κοιμότανε ἀκόμη πλάγι της, μέσα στὴ φάντη, ἀπάνω στὸ ἄχυρο. Μὰ δὲ βασίλευε ἡ σιγὴ καὶ τὸ σκοτάδι, ὅπως πρίν. Ἀγγελικὴ ἄρμονία κατέβαινε ἀπὸ ψηλά καὶ λαμπρομέτωπο ἀστέρι ἔχυνε θάλασσα τὸ φῶς του στὴ σπηλιά. Καὶ μπρὸς στὰ πόδια της οἱ μάγοι γονατιστοὶ μὲ τὰ δῶρά τους, τὴ σμύρνα καὶ τὸ μόσχο καὶ τὸ λιβάρι, ὀνόμαζαν τὸ γιό της βασιλέα καὶ Θεό.

Εκεῖνην τὴν ὥρα φάνηκε στὴν ἐμπατὴ χλωμὸς ὁ Ἰωσήφ.

— Νὰ φύγουμε· λέει τρέμοντας στὴ Μαρία. Ὁ Ἡρώδης θέλει τὸ παιδί κι' οἱ ἄνθρωποι του ψάχνουν στὴ χώρα. Γρήγορα νὰ φύγουμε.

Ἐκεῖνη ἄρπαξε ἀμέσως τὸ βρέφος, τὸ ἔσφιξε στοὺς κόρφους της καὶ πῆραν δρόμο γιὰ τὴν Αἴγυπτο. Ἡ νύχτα τοὺς ἔκρυψε· μὰ τὰ αἵματα τῶν ἄλλων παιδιῶν κι' ὁ θρῆνος τῶν μανάδων ἀνέβαιναν ἀπὸ τὰ σπίτια τῆς Γαλιλαίας, πρωτόβουλη θυσία στὸν ἀναμορφωτὴ τοῦ κόσμου.

— Πόσα αἵματα θὰ χυθοῦν ἀκόμη! ψιθύρισε προφήτης ἡ γυναίκα. Πόσα αἵματα!...

Τελείωσε ὁ Ἀξιῶτης τὸ διήγημά του κι' οἱ σύντροφοι ἔμειναν ἀκόμη ἀκίνητοι, σὰν ὄνειροπλανεμένοι. Μερικοὶ σταυροκοπήθηκαν, ἄλλοι στέναξαν βαθιά, σὰ νὰ ξύπνησε κάτι παρήγορο μέσα τους. Μὰ ὁ Κώστας ὁ θερμαστής, ἴδιος στ' ἀστεῖα καὶ στὰ σοβαρά, ρώτησε πονηρὰ τὸν σύντροφό του:

— Δὲ μοῦ λές, βλάμη· εἶδε ἡ Παναγία στ' ὄνειρό της καὶ τὸν πατριώτη σου τὸ Βαραββᾶ;

Ἐκεῖνος χολοταράχτηκε· φοβερὴ βλαστήμια ἀνέβηκε στὰ χεῖλη του, μὰ τὴν κατάπιε. Δὲν ἦταν καιρὸς τώρα νὰ κολαστῇ κανεὶς! Χαμογέλασε, ἔκαμε τὸ σταυρό του καὶ ξαπλώθηκε στὸ ἔρημο κρεβάτι του.

— Καὶ τοῦ χρόνου, παιδιά, στὰ σπίτια μας! εὐχήθηκε...

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

«ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΣ»

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΠΙΣΤΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ

ΨΥΧΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΩΔΗ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟ

Υπὸ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

Ὁ Ἰοθὼρ φιλοξενεῖ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη τὸν Μωϋσῆ καὶ τὸν δέχεται ἐπισήμως ὡς γαμβρόν του.

Ὁ Ἰοθὼρ ἔμαθε ἀπὸ τὰ κορίτσια του τὴν συνδρομὴν, ποῦ τοὺς ἔδωκε ἐναντίον τῶν κακῶν γειτονικῶν του βοσκῶν ὁ ξένος Αἰγύπτιος, δηλαδὴ ὁ Μωϋσῆς· «ἄνθρωπος Αἰγύπτιος ἔρρύσατο ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ποιμένων», ἓνας ἄνθρωπος ξένος, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, μᾶς ἐγλύτωσε (Ἐξοδ. β', 19). Καὶ ὅταν τ' ἄκουσε, δὲν ἀναψε καὶ δὲν ἐκόρωσε ἀπὸ θυμὸν κατὰ τῶν ὑβριστῶν, ὅσον αἰσθάνθηκε ν' ἀνάβη μέσα του ἡ φλόγα τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν καλὸν καὶ ἀγαθοποιὸν εὐεργέτην. Παραλείποντας λοιπὸν νὰ κἀνῃ ἄλλες ἐξεταστικὰς ἐρωτήσεις γιὰ τοὺς ἀχρεῖους ἐκείνους, ἐρώτησε γι' αὐτόν. Κι' ἐζήτησε νὰ μάθῃ ποῖος ἦτανε καὶ πῶς τοὺς ἐφάνηκε, ὄχι ἀπὸ ἀπλῆ περιέργεια. Δὲν ἐζήτησε νὰ μάθῃ ἀπὸ ποῦ ἦλθε καὶ ποῦ πάει· οὔτε ἂν κι' ἐξενιτεύθηκεν ἀπὸ ἀνάγκη ἢ ἀπὸ κάποιον ἔκτακτο περιστατικόν. Ἄλλὰ ἐρώτησε παρευθὺς, ποῦ εἶναι τώρα ὁ ἄνθρωπος αὐτός· καὶ γιὰ τὸν ἔφεραν στὸ σπίτι, ἀλλὰ τὸν ἀφήκανε ἔξω στὸ ὑπαιθρο.

Νὰ χαρακτήρας ἀνθρώπου, ποῦ εἶναι πραγματικὰ εὐγνώμονας· «Ὁ δὲ εἶπε ταῖς θυγατράσιν αὐτοῦ· καὶ ποῦ ἔστι; καὶ ἵνα τί καταλελοίπατε τὸν ἄνθρωπον;» Κι' αὐτὸς εἶπε στίς θυγατέρες του· καὶ ποῦ βρίσκεται τώρα; καὶ γιὰ τὸν ἀφήσατε τὸν ἄνθρωπο μόνον; (Ἐξοδ. β'. 20). Καὶ παρευθὺς ἐπρόσταξε νὰ τὸν προσκαλέσουν ἀνυπερθέτως γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, καὶ γιὰ

νά τόν περιποιηθῆ στο σπίτι του· «Καλέσατε οὖν αὐτόν, ὅπως φάγη ἄρτον». Νά τόν παρακαλέσετε λοιπόν, νά φάη ψωμί μαζί μας (Ἐξοδ. β'. 20).

Κι' ὅταν κατόπιν καί ὕστερα ἀπό τήν πρόσκληση ἦλθεν ἡ ἀνταπόδοση τῆς εὐγνωμοσύνης, δέν ἐστάθηκεν αὐτή προσωρινή κι' ὡς ἓνα τραπέζι μονάχα, ἀλλά τόν ἐκράτησε σύννοικό του κι' ὡς ἓνα μέλος στο ἐξῆς τῆς οἰκογενείας του· «Κατωκίσθη δὲ Μωϋσῆς παρά τῶ ἀνθρώπῳ»· ὁ Μωϋσῆς ἔμεινε στο σπίτι τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, καί τόν ἐπῆρε γιά γαμβρό του σέ μιάν ἀπό τίς κόρες του· «Καί ἐξέδοτο Σεπφώραν τήν θυγατέρα αὐτοῦ Μωϋσῆ εἰς γυναῖκα». Καί τοῦδωκε γιά γυναῖκά του τήν Σεπφώρα τήν κόρη του· (Ἐξοδ. β'. 21). Ὁ Ἰοθὼρ αὐτὸς τῆς Μαδιάμ ἀποδείχθηκε πρὸς ἓναν ἀλλόφυλο καί ξενοφερμένο, ὅπως ἦτανε ὁ Μωϋσῆς, πολὺ εὐγνωμονέστερος ἀπὸ τὸν Λάβαν προτῆτερα στὸν Ἰακώβ, πού ἦτανε μάλιστα συγγενῆς του καί ἀνεψιὸς του. Κι' ἐξ ἄλλου πάλιν ὁ Μωϋσῆς στὴν ἐξορία του αὐτὴν ἀπὸ τὸν Φαραῶ στὸν τόπο τοῦ Ἰοθὼρ, ἐφανερώθηκε πολὺ ποιὸ εὐτυχέστερος ἀπὸ τὸν πρόγονό του τὸν Ἰακώβ, πού φεύγοντας μακριὰ ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ τὸν ἀδελφό του, κατέφυγε στο θεῖό του Λάβαν.

Ἐπτὰ ὀλόκληρα χρόνια τὸν ἐδούλεψεν ὁ Ἰακώβ, καί κατόπιν ἄλλα ἀκόμη ἑπτὰ, γιά νά κατορθώσῃ νά πάρῃ γυναῖκα του τήν ὁμορφὴ Ραχὴλ, πού τόσο πολὺ τήν ἀγαποῦσε. Καί καταβασανίσθηκε δουλεύοντας καί βόσκοντας μέσα στὸν πυρὸν ἥλιο τῆς ἡμέρας καί στὰ πάγητα τῆς νύκτας.

Ὁ ἀπόγονός του ὅμως Μωϋσῆς, χάρις στὸν ἀγῶνα του μιᾶς ὥρας μονάχα, γιά ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς ἀδιάντροπους γείτονες βοσκούς καί νά ποτισθοῦνε τὰ ποιμνία τοῦ Ἰοθὼρ, ἐπῆρε γιά γυναῖκά του τήν κόρη του «τὴν προῦχουσαν καί εὐπρεπεστάτην Σεπφώραν»· τήν ἀρχοντικὴ καί ὠραιότατη Σεπφώρα. Γιατί ἔτσι διερμηνεῖται πὼς ἦτανε ἡ Σεπφώρα ὁ θεσπέσιος Πατριάρχης

τῆς Ἀλεξάνδρειας Κύριλλος. «Διερμηνεύεται γὰρ ἡ Σεπφώρα ἐπίσκεψις, ἡ ὠραία καὶ μέντοι καὶ χάρις πνοῆς» Γιατὶ Σεπφώρα, θεωρία, ὁμορφιά, καὶ ἀγέρας ἀρχοντικός.

**Πρέπει ν' ἀντιμετωπίσωμε τὰ θεῖα καὶ τὰ ὑπερούσια
μὲ ἀπόλυτον εὐλάβεια.**

Ὁ Μωϋσῆς προτοῦ νὰ μάθῃ, ὅτι ἡ βάτος ποῦ ἐφαινότανε στὸ ὄρος Χωρήβ («ν' ἀνάβῃ καὶ νὰ μὴν καίεται») ἦτανε θαῦμα καὶ ὄραμα ὑπερφυσικό, ἔκρινε σωστὸ νὰ πλησιάσῃ στὸν τόπο, γιὰ νὰ ἰδῆ μὲ τὰ μάτια μου. «Παρελθὼν ὄψομαι τὸ ὄραμα τὸ μέγα τοῦτο». Θὰ πάω καὶ θὰ ἰδῶ τὸ μεγάλο αὐτὸ ὄραμα. (Ἐξοδ. γ' 3).

Ἀλλὰ ὅταν ὁ Κύριος εἶδε ὅτι πλησιάζει γιὰ νὰ ἰδῆ, τοῦ ἀπαγόρευσε τὴν προσέγγιση καὶ τοῦ ἐφώνασε μὲ τ' ὄνομα του. «Μωϋσῆ, Μωϋσῆ... μὴ ἐγγίσης ὧδε». Μωϋσῆ, Μωϋσῆ νὰ μὴν πλησιάσῃς ἐδῶ. (Ἐξοδ. γ' 4). Κι' αὐτὸς σὰν ἄκουσε τὴ φωνὴ καὶ πῶς ὁ τόπος ἐκεῖνος ἦτανε ἁγιασμένος. «Ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ σὺ ἐστήκας γῆ ἁγία ἐστίν». Γιατὶ ὁ τόπος ποῦ στέκεσαι εἶναι γῆ ἁγία. Καὶ σὰν ἀντελήφθηκε ὅτι, κατ' ἐξαιρέση, κάποια παρουσία τοῦ Θεοῦ φανερώνεται στὸ μέρος ἐκεῖνο. «Ἐγὼ εἶμι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου», ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ πατέρα σου, ὄχι μονάχα ὑπάκουσε στὴν ἐντολὴ νὰ μὴ πλησιάσῃ, «Μὴ ἐγγίσης ὧδε», ἀλλὰ ἐγύρισε καὶ τὸ πρόσωπό του πρὸς τὰ πίσω, γιὰ νὰ μὴν ἰδῆ. «ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· εὐλαβεῖτο γὰρ καταβλέψαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ». Ἐστρεψε τὸ πρόσωπό του· γιὰτὶ ἀπὸ εὐλάβεια δὲν ἤθελε νὰ κυττάξῃ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Θεοῦ. (Ἐξοδ. γ' 6).

Ἐπαινῶ τὴν εὐλάβεια τοῦ Μωϋσῆ· καὶ παίρνω μάθημα καὶ διδάσκομαι τὴν εὐσέβεια καὶ τὴν πίστην ἀπ' αὐτήν. Ἐκεῖ πού, κατ' ἐξαιρέση, ὑπάρχει κάποια θεῖα παρουσία καὶ φανερώνεται κάποια ὑπερφυσικὴ

ἐνέργεια καὶ δύναμη, ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ πλησιά-
ζῃ μὲ τοὺς ταπεινοὺς λογισμοὺς μιᾶς ἄφτερης καὶ ἄπνοης
ἔρευνας καὶ μὲ τὴν περιέργεια μιᾶς φυσικῆς ἐξέτασης·
δὲν πρέπει νὰ ζητᾷ ἐκεῖ νὰ ἰδῇ. Πίστη χρειάζεται ἐκεῖ
καὶ ὄχι περιέργη ἐξέταση. Καὶ ἡ πίστη εἶναι «πραγμα-
τῶν ἔλεγχος μὴ βλεπομένων», πιστοποίηση πρα-
γμάτων πού δὲν βλέπονται (Ἑβρ. α', 1). Ἀλλὰ
πόσοι, ἀλλοίμονον, ναί, πόσοι! εἰς τὰ ζητήματα αὐτὰ
τῆς πίστεως ἀποθρασύνονται μὲ προπέτεια· καὶ ὄχι
μόνον θέλουν νὰ βλέπουν, ἀλλὰ καὶ νὰ παραβλέπουν
καὶ νὰ πολυπαρατηροῦνε!

Ὁ Μωϋσῆς, ὁ δοῦλος ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Κυρίου,
«ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ», καὶ σύ, ἀνθρωπέ
μου, ἀνοίγεις τόσο διάπλατα καὶ μὲ τόση περιέργεια
τὰ μάτια σου; Ὁ Θεόπτης ἔτρεμε νὰ κυττάξῃ πρὸς τὸ
μέρος τοῦ Θεοῦ. Καὶ σύ τολμᾷς νὰ εἰσχωρήσῃς μέσα
στὰ ἐσώτατα καὶ μέσα στὰ ἀβυθομέτρητα βάθη τῶν
ἄρρητων καὶ ἀκατανοήτων μυστηρίων καὶ κριμάτων
τοῦ Πνεύματος; Σὺ πού εἶσαι ἓνα τιποτένιο καὶ ταπεινό-
νότατον ἀνθρωπάριο!

Ὁ μικρὸς μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ γίνεται μέγας.

«Τίς εἰμι ἐγώ, ὅτι πορεύσομαι πρὸς Φαραὼ βασι-
λέα Αἰγύπτου; καὶ ὅτι ἐξάξω υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐξ Αἰ-
γύπτου»; Ποιὸς εἶμαι ἐγώ, πού θὰ πάω στὸ Φαραὼ
τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου; καὶ θὰ βγάλω τοὺς ἀδελφούς
μου Ἰσραηλίτας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο;

Πραγματικὰ ὁ Μωϋσῆς, σὰν ἄνθρωπος πού ἦτανε
καὶ γι' αὐτὸ ἀνήμπορος καὶ ἀσθενής, προκειμένου νὰ
καταπιασθῇ ἓνα τόσο μεγάλο ἔργο, ἦτανε ἀνίκανος
νὰ τὸ ἐκτελέσῃ μονάχος του. Ὅταν ὅμως ὁ ἄνθρωπος
ἔχη μαζί του τὸν Θεό, μὲ τὴ χάρη του καὶ μὲ τὴν ἐξ
ὑψους βοήθειά του, δυναμώνεται καὶ καταξιώνεται νὰ
κατορθώσῃ εὐκόλα τὰ πλέον παράδοξα καὶ ὑπερθαύ-
μαστα ἔργα.

«Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς Μωϋσῆ ἔσομαι μετὰ σοῦ». Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς στὸ Μωϋσῆ θὰ εἶμαι μαζί σου. Τότε πλέον ὁ Μωϋσῆς δὲν εἶναι μικρὸς ἀπέναντι τοῦ Φαραώ, ἀλλὰ εἶναι σὰν Θεὸς τοῦ Φαραώ. Τότε ὅλη ἡ δύναμη τῆς Αἰγύπτου καὶ ὅλου τοῦ κόσμου ἡ δύναμη εἶναι ἀνύπαρκτη καὶ σὰν τίποτε ἀπέναντί του.

**Ἡ πρόρρηση τοῦ μέλλοντος
εἶναι μεγάλο στήριγμα τῆς Πίστης.**

Ἐξαποστέλλοντας ὁ Θεὸς τὸν Μωϋσῆ γιὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸ γένος του ἀπὸ τὴν τυραννία τῶν Αἰγυπτίων, γιὰ νὰ τὸν βεβαιώσῃ καὶ γιὰ νὰ τοῦ πιστοποιήσῃ ὅτι θάχῃ καλὸ τέλος καὶ τέλεια ἔκβαση ἢ ἀποστολὴ πού τοῦ ἀναθέτει, καὶ πὼς αὐτὸς θὰ γίνῃ ὁ ἐλευθερωτὴς τοῦ λαοῦ του, τὸ πρῶτο σημάδι καὶ ἡ πρώτη πληροφορία πού τοῦ δίνει εἶναι ἡ προφητεία πού τοῦ κάνει γιὰ τὸ μέλλον· γιὰ τὸ πρῶγμα δηλαδὴ ἐκεῖνο, πού ἐξάπαντος καὶ χωρὶς ἄλλο θὰ πραγματοποιηθῇ.

Σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο βουνό, πού βρῖσκεσαι, ὦ Μωϋσῆ, αὐτὴν τὴν στιγμή, σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ὅταν θὰ βγῆτε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο θὰ προσφέρετε, σὺ καὶ ὅλος ὁ λαὸς μαζί, τὴν πρώτη σας λατρεία καὶ προσκύνηση σ' ἐμένα, πού εἶμαι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς σας. «Τοῦτο σοὶ τὸ σημεῖον, ὅτι ἐγὼ σε ἐξαποστελῶ ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν τὸν λαόν μου ἐξ Αἰγύπτου καὶ λατρεύσετε τὸν Θεὸν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ». Αὐτὸ εἶναι τὸ σημάδι, πὼς ἐγὼ θὰ σὲ ἐξαποστείλω γιὰ νὰ ἐξαγάγῃς τὸν λαό μου ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ θὰ προσφέρετε λατρεία στὸ Θεὸ ἐπάνω στὸ βουνό αὐτό. Νὰ ὁ τόπος αὐτός· βρῖσκεται μπροστά σου· καὶ εἶναι αὐτός, πού τὴν ὥρα αὐτῆ σοῦ μιλῶ. Ὁ ἄλλος καιρὸς εἶναι μελλοντικός, καὶ θάρθῃ σὲ λίγο. Ἀλλὰ τὸ μελλούμενο αὐτό, γιὰ τὸ ὅποιο σοῦ μιλῶ ἐδῶ, εἶναι τόσο βέβαιο καὶ τόσο ἀσφαλισμένο, ὅσον εἶναι καὶ αὐτὸ πού γίνεται τὴν στιγμήν αὐτήν.

Και να ξέρης ἡ ἔξοδος καὶ ἡ ἀπολύτρωση τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, θὰ γίνῃ ἀπὸ ἐσένα ἀναμφισβήτητα καὶ ἀπαρασάλευτα.

Ὅπως τὸ σημειώνουνε οἱ Ἑρμηνευτές, σὲ πολλά σημεῖα τῆς ἀγίας Γραφῆς βρίσκομε, πὼς ὁ Θεὸς βεβαιώνει καὶ πιστοποιεῖ τὶς ἐπαγγελίες του πρὸς τὸν ἄνθρωπο, μὲ τὴν πρόρρηση καὶ μὲ τὴν προφητεία ἐνὸς οἰουδήποτε πράγματος, πού θάρθῃ κατόπιν καὶ θὰ πραγματοποιηθῇ μὲ τὸν καιρὸ του, ἔπειτα ἀπὸ τὴν προαναγγελία του. Βλέπομε πραγματικά, πὼς ὁ Θεὸς ὑποσχέθηκε στὸν Ἀχαζ τὴν ἀπολύτρωση τοῦ ἀνθρώπου (Ἡσαΐα ζ' 13). Καὶ γιὰ νὰ τὸν πληροφορήσῃ, τοῦ προφητεύει τὴν γέννησι τοῦ ἀναμενόμενου Μεσσία ἀπὸ τὴν Παρθένο, πού θὰ ἐγινότανε, ὅταν θάφθανε τὸ «πλήρωμα τοῦ χρόνου». Παρόμοια ὑποσχέθηκε στὸν Ἐζεκία τὴν ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τοὺς Ἀσσύριους, τὴν στιγμὴν πού ἦτανε πολιορκημένος στὴν Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Σεναχερείμ καὶ τοῦ προφήτεψε, γιὰ νὰ τὸ ξέρῃ, πὼς ἔπειτα ἀπὸ τρία χρόνια θὰ ἐπακολουθοῦσε μεγάλη εὐφορία τῆς γῆς (Δ. Βασιλ. 19,29).

Ἡ πρόγνωση τοῦ μέλλοντος, ἐπειδὴ ἀνήκει μονάχα στὸ Θεό, πού ξέρει τὰ μελλούμενα τόσα καλὰ ὅσο καὶ τὰ παρόντα, εἶναι τὸ ἀσφαλέστερο ἐπιχείρημα γιὰ νὰ στηρίξῃ κανεὶς καὶ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν ἀληθινὴ πίστη. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀναμφισβήτητο καὶ ἀληθινώτατο, γιὰτὶ θὰ πραγματοποιηθῇ ὅπωςδὴποτε. Εἶναι μιὰ μεγάλη καὶ ἰσχυρὴ ἀπόδειξι, πού σ' αὐτοὺς πού τὴν πρωτακοῦνε καὶ τὴν πρωτοδέχονται εἶναι σὰν μιὰ προγυμνασία τῆς Πίστης. Σ' ἐκείνους δὲ πού θὰ ἰδοῦνε τὸ δεύτερο καὶ ξανασυλλογίζονται τὸ πρῶτο εἶναι μιὰ οἰκοδομὴ κι' ἓνα ἐπιστήριγμα τῆς Πίστης.

Ὁ Μωϋσῆς λοιπὸν καὶ οἱ Ἑβραῖοι, καὶ προτοῦ ἀκόμη νὰ βγοῦνε γιὰ νὰ προσφέρουνε λατρεία στὸ Θεὸ ἐπάνω στὸ βουνὸ αὐτό, ἐφάνέρωσαν μιὰν ὑπακοὴ Πίστης

ὅταν ἄκουσαν πὸς ἔφθανε πλέον ὁ καιρὸς νὰ ἐλευθερω-
θοῦνε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο.

Ἄλλὰ ὅταν πλέον κι' ἔπειτα ἀπὸ τὴν προφητεϊάν
ἐκεῖνη, ἐβγήκανε πραγματικά, καὶ προσέφεραν θυσίες
καὶ τὴ λατρεία τους στὸ Θεὸ ἐπάνω στὸ βουνὸ ἐκεῖνο,
μποροῦσαν πλέον ν' ἀμφιβάλλουνε, ὅτι ὁ Μωϋσῆς
τοὺς ἀποστάληκεν ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ
στὴ γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, τὴν Χαναάν, "Ὁχι! μὲ κανένα
τρόπο, καὶ ποτέ!

Κατὰ παρόμοιο τρόπο καὶ ὅλες οἱ προφητεῖες γιὰ
τὸν ἀναμενόμενο Μεσσία, ἂν ἐστερέωναν στοὺς παληοὺς
Ἑβραίους τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἐρχότανε ὁ οὐράνιος αὐτὸς
Σωτὴρ, ὅπως πραγματικά τὴν ἐστερέωναν στοὺς εὐσε-
βέστερους καὶ στοὺς θεοφιλέστερους ἀπ' αὐτοὺς, πρέπει
εἰς μὲν τοὺς σημερινοὺς Ἑβραίους νὰ ἐμπνεύσουν,
ἐμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ στηρίξουν ἀπόλυτα καὶ
κατὰ τρόπον ἀναμφίβολο τὴν πίστη μας, ὅτι ἦλθε
πραγματικά ὁ Σωτὴρας αὐτός.

Μετάφρ. ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ

ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΙ — ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΙ

ἦτοι :

Νεκρώσιμοι Ἀκολουθίαι καὶ Συγχωρητικαὶ Εὐχαὶ ἐπὶ κεκοιμη-
μένων λαϊκῶν, Ἱερέων καὶ Νηπίων (καὶ τῶ Πάσχα). Νεκρώσιμον
Τρισάγιον ἢ «Παραστάσιμον». Ἐπὶ μνημοσύνῳ.

Ἐγκόλπιον βοήθημα διὰ Κληρικοὺς καὶ Ἱεροψάλτας, μετ' ἐρυ-
θρῶν καὶ μαύρων γραμμάτων. Σελίδες 64.

ΕΚΔΟΣΙΣ : Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

“Αφετε τὰ παιδιά ἐλθεῖν πρὸς ἐμέ...”

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΧΑΡΑΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΕΟΡΤΑΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ.

ΤΑ “ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ,, ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ

Τὸ γέλιο ὕστερα ἀπὸ μία τραγωδία

“Ενας μεγάλος ἀριθμὸς κόσμου παρακολούθησε ἐδῶ καὶ λίγες μέρες εἰς τὶς αἴθουσες τοῦ Ζαππείου μεγάρου κάποια ἑορτὴ ἐγκαινίων. Συγκινητικὴ ἢ γιορτὴ αὐτὴ καὶ συγκινητικὸ τὸ θέαμα τοῦ κόσμου ποὺ τὴν παρακολουθοῦσε. Γονεῖς οἱ περισσότεροί, πατέρες καὶ μητέρες, ποὺ συνόδευαν τὰ μικρὰ τους παιδιά, στὴν ἀγκαλιὰ πολλὰ ἀπ’ αὐτά, στὴ γιορτὴ τὴν ἀφιερωμένη ἰδίως στὸν παιδικὸ κόσμον. Τὰ «Παιδικὰ Χριστοῦγεννα». Μιὰ πρωτοβουλία, ἡ σπουδαιότερα ἀσφαλῶς μεταπολεμικὴ πρωτοβουλία τοῦ ἑλληνισμοῦ, ποὺ ἀποβλέπει εἰς τὴν συνέχισι μιᾶς διαρκοῦς μέριμνας γιὰ τὸ ἑλληνόπουλον καὶ μιᾶς ἀλληγεγγύης καὶ συνεργασίας τοῦ ἑλληνόπουλου τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸ ἑλληνόπουλον τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁργανωμένη ἢ ἑορτὴ αὐτὴ ἀπὸ τὸ Ἑλληνοαμερικανικὸν Ἐπιμορφωτικὸν Ἴνστιτοῦτον ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν διεύθυνσι καὶ καθοδήγησι τοῦ Προέδρου τῆς Ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς Κυπρίου μητροπολίτου Φωτίου. Ἡ ἐκκλησία μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ λησμονήσῃ καὶ τὸν κόσμον, ποὺ ὑπῆρξε ὁ ἀγαπημένος καὶ εὐλογημένος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς, τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μορφή τοῦ παιδιοῦ δὲν ἔπαυσε νὰ συγκινῆ πάντα τὴν χριστιανικὴ ἀνθρωπότητα. Τὸ δικάϊωμα τῆς χαρᾶς τοῦ ἀνάμεσα στὴν οἰκογένεια καὶ τὴν κοινωνία ἔχει ἐπιβληθῆ ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο ἀκόμη ἔχουν καθιερωθῆ αἱ συνήκες τῆς ζωῆς καὶ τῆς χαρᾶς τοῦ παιδιοῦ. Ἀπὸ τὴν τραγικὴ ἰδίως ἡμέρα, ποὺ ὁ σκληρὸς ἡγεμὼν τῆς Ἰουδαίας διέταξε τὴν σφαγὴ τῶν χιλιάδων νηπίων, ὁ θρῆνος τοῦ Ραμᾶ γιὰ τὴν ἐγκληματικὴ βρεφοκτονία ἐξύψωσε τὸ παιδί κάθε ἡλικίας στὴν πλέον ἐξέχουσα θέσι τῶν πλασμάτων τῆς δημιουργίας. Ἡ θυσία τῶν παιδιῶν χάριν τοῦ γεννηθέντος στοῦ ταπεινὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεὲμ Σωτῆρος τῆς ἀνθρωπότητος, ἐδημιούργησε μιὰ θέσι στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐκληρονομήθη καὶ ὡς ἀγάπη ὄλων τῶν χριστιανῶν. Ἡ ἀγάπη αὐτὴ ἐστάθηκε ὡς ὑποχρέωσις τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπότητος. Τὰ «Παιδικὰ Χριστοῦγεννα», ποὺ ὀργανώθησαν ἀπὸ τὶς 17 Δεκεμβρίου ἕως τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, μὲ τὶς εὐλογίας καὶ τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐκκλησίας, μᾶς ἐξύπνησε τὴν λησμονημένη ἴσως ὑποχρέωσι αὐτὴ. Ἡ ἐπιτροπὴ τῶν Μορφω-

τικῶν ἀνταλλαγῶν, διοργανώνοντας τὴν ἔκθεσι μὲ τὰ χριστουγεν-
νιάτικα καὶ πρωτοχρονιάτικα παιδικὰ παιχνίδια καὶ ἄλλα δω-
ράκια καὶ προσφέροντας μὲ ἓνα πλούσιο ψυχαγωγικὸ πρόγραμ-
μα τὸ γέλιο, τὴν εὐθυμία καὶ τὴν χαρὰ στὰ παιδάκια, ἔδωκε
δεῖγμα μιᾶς κατανοήσεως ἀνθρωπιστικῆς καὶ ἑλληνοχριστια-
νικῆς. Ἀντικρύσαμε τὸ γέλιο καὶ τὴν χαρούμενη ἐκδήλωσι
στὰ χεῖλη καὶ στὴν ἔκφρασι τῶν παιδιῶν, ποῦ μωρὰ καὶ
μεγάλα συνέρρεαν ὑπὸ τὴν συνοδεία τῶν οἰκείων των γιὰ νὰ
προμηθευθοῦν τὸ δωράκι τους, νὰ πάρουν δωρεὰν ἄλλο μικροδω-
ράκι, νὰ διασκεδάσουν μὲ τὸ πλούσιο ψυχαγωγικὸ πρόγραμμα καὶ
νὰ ζήσουν γιὰ λίγες ὥρες σὲ ἓνα πολιτισμένον Χριστουγεννιάτικο
καὶ Πρωτοχρονιάτικο περιβάλλον. Τὰ κουκλάκια, τὰ καταγκιοζά-
κια, τὰ διάφορα ἄλλα παιχνιδάκια, ἡ εὐθυμη κινήσεις καὶ ἡ ψυχαγωγία
μὲ τὰ τραγούδια, τοὺς χοροὺς καὶ τὶς εὐθυμες παραστάσεις τοῦ
Καραγκιόζη, ἀπεκάλυψαν καὶ πρόκειται νὰ ἀποκαλύψουν μέχρι τέ-
λους στὸν παιδικὸ κόσμον αὐτὸν ἓνα κομμάτι ζωῆς, καθὼς τὴν εἶχε
δημιουργήσει δι' αὐτὰ ὁ μεγάλος προστάτης του, ὁ Υἱὸς τῆς Παρθέ-
νου. Ἔτσι ἡ χαρὰ ὀλόκληρη τῆς ἀνθρωπίνης χριστιανικῆς φύσεως
γιὰ τὴν Γέννησι τοῦ Θεοῦ ἐμπῆκε καὶ στὶς ψυχὰς τῶν μικρῶν παιδιῶν.
Ἀγκάλιασαν τὸν Χριστὸ μὲ τὰ μάτια τους στὸ ὄραμα τῶν μικρῶν
μέσων τῆς χαρᾶς καὶ ἡ ἐπικοινωνία τους μὲ τὴν ἀτμόσφαιρα ποῦ
ἐδημιούργησε ἡ ἀφιερωμένη σ' αὐτὰ καὶ μόνο ἔκθεσις, καθὼς καὶ οἱ
κραυγούλες τῆς χαρᾶς τους στάθηκαν ἓνας ἀγνὸς εὐχαριστήριος
αἶνος πρὸς τὸν Θεό, ἓνα τραγοῦδι ἀγγελικό...

***

Ἐμᾶς ποῦ ἔχουμε λησμονήσει πλέον τὴν εὐλογημένη ἀπὸ τὸν
Θεὸ ἡλικία αὐτή, ἡ ἔκθεσις τῶν «Παιδικῶν Χριστουγέννων» μᾶς ἔφερε
κοντήτερα πρὸς τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς μιὰ ἀλησμό-
νητη ἑλληνικὴ ἐποχὴ, ποῦ ἂν δὲν ὑπενθύμιζε ἀπόλυτα τὴν τραγωδία
τῶν θυσιασθέντων τέκνων τῆς Ραχήλ, μᾶς ἐπανεφερε ὡς τόσο εἰς τὴν
μνήμην τὴν ἑλληνικὴν τραγωδίαν μὲ θύματα καὶ πάλιν τὰ ἀθῶα παι-
διά. Τὰ Χριστούγεννα καὶ τὴν Πρωτοχρονιά τῶν πρώτων χρόνων
τοῦ τελευταίου πολέμου. Ἡ φρίκη εἶχεν ἀπλωθῆ σὲ κάθε ἑλληνικὸ
σπίτι καὶ ἡ ἀπάνθρωπη σκληρότης ἐνὸς κατακτητῆ περιέσφιγγε
ὀλοένα τὸ παιδί. Οὔτε ὁ Χριστὸς οὔτε καὶ ὁ ἅγιός του ἀπὸ τὴν
Ἀνατολὴ ἔκαμαν τὴν ἐμφάνισί τους στὸ σπίτι, ποῦ ἐώρταζε βυθισμέ-
νον στὴν θλίψι. Σβυσμένο τὸ τζάκι. Κι' ἓνα καντήλι μισοαναμμένο
ἀπὸ τὸ στέρημα τοῦ λίγου λαδιοῦ ἔδινε τὴν ἀτμόσφαιρα τῶν με-
γάλων αὐτῶν χριστιανικῶν ἑορτῶν. Τὸ παραμῦθι ἐπάγωνε ἐπάνω
στὰ κοκκαλιασμένα ἀπὸ τὸ χειμωνιάτικο κρῦο χεῖλη τῆς ἀγαθῆς
γιαγιᾶς. Καὶ τὸ κλάμμα τοῦ παιδιοῦ δημιουργοῦσε σπαραγμό.
Στερεμμένο σχεδὸν καὶ τὸ μητρικὸ γάλα γιὰ τὴ θηλάζουσα νηπιακὴ

ήλικία. Καί ή άλλη παιδική ήλικία σιγόςβυλε με την λαχτάρα του λίγου ακόμη φωμιού και ενός πινακίου ζεστής θρεπτικής τροφής. 'Η πείνα και ή δυστυχία έμάστιζαν τό έλληνικό σπίτι και έσβυνε ή ζωή μικρών παιδιών, που αντιμετώπιζαν την σκληρή δοκιμασία τής Βηθλεέμ από τους 'Ηρώδας τής πολεμικής αυτής εποχής. Τό ξεριζώμα τής παιδικής ήλικίας, και ή συστηματική παιδοκτονία ήταν τό έξοντωτικό σχέδιο των έχθρων τής ελληνικής φυλής. 'Εκατοντάδες παιδιών παρέδιναν την άγνη ψυχή τους ώσαν άνασασμό μυρωμένου άνοιξιάτικου ρόδου. 'Η εύλογία όμως του Θεού έπ' αυτόν δέν έπαυσε να είναι σύμμοχη και συμπαραστάτρια. 'Επέζησε χάρις στην εύλογία και την θεία συμπαράστασι αυτή ή ελληνική φυλή και ύστερα από μιá τραγική πάλη έξωντάνεψε ή παιδική ήλικία και ξαναδημιουργήθηκε ό δρόμος, επάνω στον όποιο, βαδίζοντας έστω και εξηντλημένα, ξαναβρήκε την έκ παραδόσεως άλκή της. 'Εμεινε ώς τόσο για πολλά χρόνια διάχυτη ή θλίφι και ή μελαγχολία στα χείλη και στην ψυχή. 'Η γιορτή των Χριστουγέννων και τής Πρωτοχρονιάς έπέρασαν χρόνια για να δώσουν και πάλιν την χαρά και την έπιθυμία στα παιδιά όπως παλαιότερα. 'Ο άγιος από την 'Ανατολή εξηντλημένος και αυτός από τις πολεμικές περιπέτειες καθυστέρησε να έπισκεφθί την παιδική ήλικία και ή άνάμνησις ή όδυνηρή τής πολεμικής περιόδου, είχε ριζώσει στις ψυχές.

***

Τά «Παιδικά Χριστούγεννα», αυτά που ώργανώθηκαν στις αίθουσες του Ζαπτείου μεγάρου υπό τας εύλογίας τής έκκλησίας, μετέβαλαν άσφαλώς τον έσωτερικό μας κόσμο και έδιωξαν από την ψυχή του μικρού παιδιού την κατήφεια και την θλίφι. 'Ηταν διάχυτη ή μορφή του Χριστού, που έλεγε με τόσην άγάπη και καλωσύνη: «'Αφετε τά παιδιά έλθειν προς 'Εμέ...» Καί αν τό όραμα αυτό τό έορταστικό, με τή ζωή και τή χαρά ως περιεχόμενο, δέν ήταν ή βασιλεία των ουρανών, καθώς την είχε στον παιδικό κόσμο ό Θεός, ήταν ώς τόσο ένα κομμάτι ζωής, που προκαλούσε ένα ζύπνημα άνακουφιστικό και ήδονικό μέσα στις ψυχές του μικρού παιδιού. 'Η έκκλησία, με την αίγίδα τής όποίας περιεβάλετο ή πολιτισμένη αυτή και χριστιανική πρό παντός πρωτοβουλία και ένέργεια τής όργανώσεως των Παιδικών Χριστουγέννων τής 'Επιτροπής του 'Ελληνοαμερικανικού 'Ινστιτούτου, έδωκεν ακόμη ένα δείγμα τής κατανοήσεως τής άθρωπιστικής και κοινωνικής άποστολής της. Τό ενδιαφέρον της για τό μικρό παιδί και την δημιουργία χαράς εις αυτό, άποτελεί κληρονομίαν, που άφήκε δια του παραδείγματος και των έκδηλώσεών του ό Χριστός. Δέν ύπάρχει άμφιβολία περι αυτό.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΕΥΕΡΓΕΤΙΝΟ» Ἡ «ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΗΘΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ»

Ἁγία λόγια τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ
γιὰ τὴν καταλαλιὰ καὶ γιὰ τὴν συκοφαντίαν.

Ἄδελφέ μου, νὰ μὴν ἀνέχεσαι ποτέ σου τὸν κατάλαλον ἄνθρωπο, κί' ὅταν ἀκόμη λήη τὴν ἀλήθειαν, γιατί κινδυνεύεις κί' ἐσύ νὰ περιπέσης στὸν ἴδιο ὄλεθρο μ' αὐτόν. Γιατί, ἂν συμβῆ, π. χ., νὰ κακολογήῃ ἓνα Βασιλεῦς καὶ νὰ τὸν ἐλέγῃ γιὰ νὰ σφάλματά του — ἄς εἶναι καὶ πραγματικά— μπορεῖ κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀκροατὲς νὰ μὴν ἀνεχθῆ νὰ κακολογίεται ὁ Βασιλεὺς. Μὰ κί' ἂν τὸ ἀνεχθῆ καὶ σταθῆ νὰ τὸν ἀκούσῃ, στὸ τέλος, ἂν τὸ μάθῃ ὁ Βασιλεὺς, ἡ ἴδια τιμωρία περιμένει καὶ τοὺς δύο τους. Κί' ὁ μὲν ἓνας θὰ χάσῃ τὴν ζωὴ του γιὰ τὴν γλώσσά του, κί' ὁ ἄλλος γιὰ τ' αὐτιά του.

Ὅταν ἓνας ψεύτης καταφλυαρῆ, καὶ σὺ κάθῃσαι καὶ τὸν ἀκούεις, εἶναι σὰν νὰ δέχεσαι μὲ τὴν ἀκοή σου τὰ φαρμακερὰ λόγια, πού σκορπίζει τὸ στόμα του· καὶ σὰν νὰ παίρνης τὸ μουχλιασμένο καὶ πικρὸ ζυμάρι τῆς ψευδολογίας του καὶ νὰ ζυμώνῃς μ' αὐτὸ τὰ συναισθήματά σου.

Πές μου, ἀδελφέ μου, ἀπὸ ποῦ κατώρθωσε νὰ τριπώσῃ μέσα στὸν ἄνθρωπον ὁ θάνατος; Δὲν τὸ κατώρθωσε μὲ τὴν ἀκοή; Μ' αὐτὴν δὲν ἐδέχθηκεν ἡ Εὐα τὰ λόγια τοῦ φιδιοῦ; Κί' ἀπὸ τότε, ἕως τὰ σήμερα, ἀπὸ τὴν ἀκοή-κατὰ κανόνα-κρυφογλυστρά μέσα στὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὄλεθρος. Γιατί ὁ Σατανᾶς ἔχει τὴ δύναμη, νὰ σκοτώνῃ κάποιον πού σωπαίνει, μ' ἓναν ἄλλον πού μιλεῖ. Κί' ἐκεῖνον πού δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἀφανίσῃ μὲ τὸ στόμα, τὸν ἐξολοθρεύει μὲ τ' αὐτιά του. Ὁ Σωτῆρας μας δὲν ἀνεχόντανε ν' ἀκούῃ τὰ δαιμόνια, κί' ὅταν ἀκόμα ἔλεγαν τὴν ἀλήθειαν.

Γιατί στὸ φυσικὸ τοῦ Σατανᾶ εἶναι ἡ ἀπάτη. Καὶ πάντα του ἀνακατεῦει τὴν ψευτιά μὲ τὴν ἀλήθειαν, κί' ἔτσι μπορεῖ νὰ ξεγελά τοὺς ἀπλοϊκοὺς καὶ νὰ τοὺς γκρεμνίζῃ στὸ βάραθρο τῆς ἀπώλειαν. Μὲ παρόμοιο τρόπο καὶ ὁ Ἰσκαριώτης ἔκρυψε τὸ δόλο του μέσα στὸ φιλί, πού ἔδωκε μὲ τὸ στόμα του, καὶ στὴν εὐπροσήγορη γλώσσά του, κί' ἐπραγματοποίησε, ἔτσι, τὴν προδοσίαν του. Κί' ἂν ἐτόλμησε νὰ φανερωθῆ τέτοιος ψεύτης πρὸς τὸν Δημιουργὸ τοῦ

παντός, πῶς θέλεις νὰ φανῆ πρὸς ἐσένα; Ὁ Χριστὸς μας παρέδωκε τὸν ἑαυτὸ του στὸ θάνατο, δὲν παρέδωκεν ὁμως τὴν ἀκοή του στὴ φωνὴ τοῦ ἀπατεῶνα. Ἄνοιξε τὸ στόμα του, κι' ἐγεύθηκε τὴ χολὴ μὲ τὸ ξύδι· τ' αὐτιά του ὁμως τάρῃκεν ἀμόλευτα ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ μαροῦ. Ἔδωκε τὸ στόμα του, γιὰ νὰ τὸ φιλήσῃ ὁ προδότης, δὲν ἔδωκεν ὁμως καμμιά ἀπάντηση στὸν ἀπατεῶνα. Δίνε λοιπὸν κι' ἐσύ, Χριστιανέ μου, τὸ στόμα σου, γιὰ νὰ τὸ φιλήσῃ ὁ ψεύτης· μὴν τοῦ δίνῃς ὁμως καὶ τὴν ἀκοή σου. Γιατὶ τὸ μὲν φίλημά του θὰ χρησιμεύσῃ σ' ἐκεῖνον γιὰ τὴν κατάκρισή του καὶ γιὰ τὴν καταδίκη του. Ἄν δεχθῆς ὁμως ν' ἀκούσῃς τὰ λόγια του, ἢ γεύσῃ τους θάνατι γιὰ σένα θάνατος. Τὸ καλύτερο δὲ ποῦ ἔχεις νὰ κάνῃς εἶναι, τὸ ν' ἀποφύγῃς ὅλως διόλου καὶ τὴ μυρωδιὰ καὶ τὴ γεύση τοῦ δηλητηρίου ποῦ σοῦ προσφέρει.

Γιατὶ ἀποφεύγεις, μ' ὅλη σου τὴ δύναμη τὸν καπνὸ, κι' ὁμως ἀκούεις εὐχάριστα τὸν ψεύτη; Γιατὶ ἀνέχεσαι τὴ δυσωδιά, κι' ὁμως εὐχαριστεῖσαι νὰ κάθῃσαι κοντὰ σ' ἓνα κατάλαλο καὶ κατήγορο; Τὸ σωστὸ εἶναι, πῶς ὅλο σου τὸ σῶμα καὶ τὸ κάθε σου μέλος πρέπει νὰ τὸ προφυλάττῃς ἀπὸ καθετὶ βλαβερό. Δὲν ἀρκεῖ νάσαι ἀγνὸς στὸ κορμί σου, ἀπὸ ἀσέλγεια, ἀλλὰ νάχῃς καὶ τ' αὐτιά σου ἀμόλευτα ἀπὸ τὴν καταλαλιά. Βέβαια, μὲ τὸ στόμα σου δὲν μπορείς νὰ μοιχεύσῃς. Μπορεῖς ὁμως νὰ εἰπῆς ψέμματα καὶ νὰ συκοφαντήσῃς, καὶ νὰ πέσῃς ἔτσι στὸν ἴδιο ἀφανισμό.

Ὁ στρατιώτης φράζει μὲ σιδερένιο θώρακα, ὀλόκληρο τὸ σῶμά του. Γιατὶ ἂν ἀρήσῃ ἓνα μέρος ἀκάλυπτο, ὅσο καὶ μικρὸ καὶ νᾶναι, ἀπ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ ἓνα βέλος καὶ νὰ τοῦ φέρῃ τὸν θάνατο! Ἔτσι κι' ἐσύ πρέπει νὰ φράζῃς καλὰ τὶς τρύπες τῶν αὐτιῶν σου, γιὰτὶ ἂν τὶς βρῆῃ ἀνοικτὰς κάποιος κατάλαλος, θὰ μπᾶσῃ μέσα στὴν ψυχὴ σου τὸν ὄλεθρό σου. Καὶ ἡ πόρτα τῶν αὐτιῶν εἶναι πολὺ εὐρύχωρη καὶ πολὺ μεγάλη· γι' αὐτὸ καὶ μπόρεσε νὰ περάσῃ ἀνάμεσά της ὁ θάνατος καὶ νὰ κυριεύσῃ τὸν κόσμον· καὶ καταπίνει ἀπὸ τότες ὅλες τὶς ἀνθρώπινες γενεές καὶ ποτέ του δὲν χορταίνει. Κλείνε λοιπὸν, ἀδελφέ μου, μὲ μάνταλο καὶ μὲ σιδερεῖς τ' αὐτιά σου, γιὰ νὰ μὴ μπορέσῃ νὰ μπῆ ἢ κακολογία. Καὶ μὴ ξεθαρρευθῆς πῶς εἶναι τάχα μικρὴ ἁμαρτία ἢ καταλαλιά καὶ ἢ συκοφαντία. Γιατὶ μπορεῖ νὰ σοῦ φέρῃ τὸν ἀφανισμό σου καὶ τὸν θάνατό σου...

Δὲν πρέπει ποτέ μας νὰ κατακρίνωμε τὸν ἄλλο, ἀπὸ ὑπόνοιες ἀπλῶς καὶ ἀπὸ σπερμολογίες ἐναντίον του.

Κάποτε, τὸν καιρὸ ποῦ Πατριάρχης στὴν Ἀλεξάνδρεια ἦτανε ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμονας, ἓνας μοναχὸς ἐγυρόφερνε ὀλόκληρη τὴν πολιτεία, μὲ συνοδεία του πάντα κάποιαν ὠραιότατη κόρη.

Μερικοί λοιπόν ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας, πού τὸν εἶδαν καὶ πού ἐθεωροῦσαν, πῶς τὸ πρᾶγμα αὐτὸ προξενοῦσε μεγάλο σκανδαλισμό, ἐπήγαν καὶ τὸ ἀνέφεραν στὸν Πατριάρχη. Κι' αὐτός, πού ἐνόμισε πῶς ἀπὸ θεοῦ ζήλο τῶκαμαν αὐτό, κι' ἐπίστεψε στὰ λόγια τους, διέταξε νὰ πιάσουνε παρευθὺς καὶ τὸν Μοναχὸ καὶ τὴν κόρη, καὶ νὰ τοὺς μαστιγώσουνε. Καὶ κατόπι νὰ τοὺς χωρίσουνε, καὶ νὰ τοὺς βάλουνε στὴ φυλακή.

Ἐγινε λοιπόν, ὅπως τὸ πρόσταξε. Κι' ὅταν πλέον τοὺς ἐφυλάκωσαν, τὸ ἴδιο βράδυ, μόλις ἐνύχτωσε, ὁ Πατριάρχης εἶδε στὸν ὕπνο του, σὰν ὄνειρο, νὰ στέκεται ἀπὸ πάνω του ὁ Μοναχὸς ἐκεῖνος καὶ νὰ τοῦ δείχνῃ τὴν πλάτη του καὶ νὰ τὸν ἐρωτᾷ, μὲ γλυκύτητα καὶ μὲ ἀφέλεια.

— Πές μου, Δέσποτὰ μου, σοῦ ἀρέσουνε στ' ἀλήθεια τὰ καμώματα αὐτά; Δὲν μπορεῖ τάχατες, σὰν ἄνθρωπος πού εἶσαι καὶ σὺ νὰ γελασθῆς κάποτε;

Δὲν ἠμπόρεσε λοιπόν νὰ ξανακοιμηθῆ· παρὰ ἐσηκώθηκε ἀνήσυχος ἀπὸ τὸ κρεβάτι, κι' ἔστειλε, μόλις ἔφεξε, νὰ τοῦ φέρουνε τὸν Μοναχὸν ἐκεῖνον μπροστὰ του. Τὸν ἐβγάλανε λοιπόν ἀπὸ τὴ φυλακὴ καὶ τοῦ τὸν ἐπήγαν, ἐνῶ, μόλις καὶ μετὰ βίας, ἐστεκότανε στὰ πόδια του, ἀπὸ

τὸ ξύλο πού εἶχε φάει. Κι' ὅταν τὸν ἐκύταξε καλὰ στὸ πρόσωπο καὶ στὰ μάτια του, τὸν ἀναγνώρισε, πῶς εἶναι ὁ ἴδιος μ' ἐκεῖνον πού εἶδε στὸν ὕπνο του. Κι' ἐπειδὴ ἠθελε νὰ μάθῃ, ἂν πραγματικὰ τὸν ἐδείρανε τόσο πολὺ, κι' ἂν εἶχε στὴ ράχη του τίς πληγές, πού τοῦ ἐφάνέρωσε στὸν ὕπνο του, τὸν διέταξε ν' ἀπογυμνωθῆ καὶ νὰ τυλιχθῆ μ' ἓνα σεντονόπανο. Καὶ τότες, ἀπὸ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἐκυλίσθηκε κατάχαμα τὸ σεντόνι, καὶ εἶδεν ὁ Πατριάρχης σαστισμένος, πῶς ὁ Μοναχὸς ἦτανε εὐνοῦχος, καὶ πῶς τοῦ εἶχανε ἀποκόψει τὰ κρύφια του μέλη, ἐνῶ στὴν ὄψη του ἐφαινότανε ζωηρός, καὶ κάθε ἄλλο μποροῦσε κανεὶς νὰ φαντασθῆ, παρὰ ἓνα τέτοιο πρᾶγμα.

Ἀμέσως λοιπόν ἐπρόσταξε νὰ καθαιρεθοῦνε ἀπὸ τὰξιώματά τους καὶ ἀπὸ τοὺς βαθμούς των αὐτοὶ πού τὸν ἐσυκοφάντισαν καὶ τοὺς ἀπέκοψε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία γιὰ τρία χρόνια. Στὸ Μοναχὸ δὲ εἶπεν τὰ λόγια πού ἐταίριαζαν στὴν θεοφιλία του, κι' ἐζήτησε νὰ τὸν συγχωρήσῃ, γιὰ τὸ κακὸ πού τοῦκαμε, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ καὶ ἀπὸ ἄγνοια. — Μόνον ἓνα πρᾶγμα ἔχω νὰ σοῦ παρατηρήσω, τοῦ εἶπε· γιὰ τὸ λάθος πού ἔκανες, νὰ τριγυρνᾷς ἀπρόσεκτα καὶ χωρὶς

καμμιάν προφύλαξη μέσα στὶς πολιτείες. Κι' ἐνῶ εἶσαι Μοναχὸς καὶ νέος πολὺ ἀκόμη, νὰ σέρνης μαζί σου μιὰ γυναίκα καὶ γίνεσαι, ἔτσι, ἀφορμὴ νὰ σκανδαλίζωνται αὐτοὶ ποὺ σὲ βλέπουν.

Κι' αὐτὸς τ' ἀπάντησε μὲ τὴν πρεπούμενη σεμνότητα καὶ συστολή· — Εὐλογημένο ἄς εἶναι τὸνομα τοῦ Θεοῦ, Δεσπότη μου, τὸ ψέμμα δὲν τὸ ξέρουνε τὰ χεῖλη μου. Θὰ σοῦ εἰπῶ λοιπὸν ὅλη τὴν ἀλήθεια. Ἐδῶ καὶ λίγο καιρὸν, εὐρέθηκα στὴ Γάγα, κι' ἐτοιμαζόμουν νὰ πάω νὰ προσκυνήσω τοὺς ἅγιους Κῦρο καὶ Ἰωάννη, ὅπου-ταν, πρὸς τὸ βράδυ, μὲ συνάντησεν ἡ κόρη αὐτῆ. Ἔπεσε λοιπὸν στὰ πόδια μου, καὶ μὲ παρακαλοῦσε νάλθῃ μαζί μου, ἐπειδὴ, ἀπὸ Ἑβραία ποὺ ἦτανε, ἤθελε νὰ γίνῃ Χριστιανή. Ἐγὼ λοιπὸν, ἐπειδὴ ἐφοβήθηκα τὴν κατάκριση τοῦ Θεοῦ, ποὺ μᾶς ἔχει εἰπῆ νὰ μὴν καταφρονοῦμε κανένα μικρὸ καὶ ταπεινὸ, τὸ παραδέχθηκα νὰ τὴν πάρω μαζί μου. Ἄλλως τε εἶχα τὰ θάρρητά μου στὴν ἀναπηρία μου τὴ σωματικὴ, καὶ ἤξερα πὼς ὁ ἐπίβουλος ἐχθρὸς μας δὲν θὰ μπορούσε νὰ μὲ βάλῃ σὲ πειρασμό. Ὅταν ἔφθασα λοιπὸν κοντὰ στοὺς Ἁγίους καὶ τοὺς ἐπροσκύνησα, παρακάλεσα νὰ τὴν κατηχήσουνε. Καὶ ἀπὸ τότε, μὲ ἀφέλεια καὶ ἀπλότητα περισσῆ, τὴν σέρνω μαζί μου· καὶ ζητώντας τὴν συνδρομὴ τῶν Χριστιανῶν, τὴν συντηρῶ· καὶ κάνω τὸ καθετί, γιὰ νὰ μπορέσω νὰ τὴν κατατάξω σὲ κάποιον Μοναστήρι.

Ὅταν τᾶκουσεν αὐτὰ ὁ Μακάριος ἀναστέναξε καὶ εἶπε — Ἄλλοιμονο! Πόσους κρυφοὺς δούλους ἔχει ὁ Θεός, ποὺ ἡμεῖς δὲν ἔχομε καμμιάν εἶδηση γι' αὐτούς! Ἐδωκε λοιπὸν στὸν Μοναχὸ ἕκατὸ χρυσᾶ νομίσματα. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν τὰ δέχθηκε, λέγοντάς του, πὼς ἂν ἔχη πίστη, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χρήματα. Καὶ πὼς ἂν ἀγαπᾷ τὰ χρήματα, τότες δὲν θάχῃ πίστη. Καὶ ἀφοῦ τοῦ εἶπεν αὐτὰ καὶ ἀφοῦ τοῦκαμε μέτανοια, ἔφυγε.

Ὁ δὲ Μακάριος ἐνουθετοῦσε τὴ συντροφιά του, ν' ἀποφεύγουν ὅλως διολου τὶς κατηγορίες ἐναντίον τῶν ἱερωμένων· καὶ τοὺς ἀνέφερε τὸ ἀξιοζήλευτο ἐκεῖνο παράδειγμα καὶ τοὺς λόγους τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ποὺ στὴ Σύνοδο τῆς Νικαίας δὲν ἐδέχθηκε τοὺς λιβέλλους ἐναντίον διαφόρων Ἐπισκόπων καὶ εἶπεν. — «Ἐγὼ, ἂν τυχὸν μοῦ συνέβαινε νὰ ἰδῶ κάποιον Ἐπίσκοπο ἢ κάποιον κληρικὸν ν' ἀσχημονῆ καὶ νὰ μοιχεύῃ, θὰ τὸν ἐσκέπαζα μὲ τὴ βασιλικὴ μου πορφύρα, γιὰ νὰ μὴν τὸν ἰδῆ καὶ κανένας ἄλλος». Καὶ τοῦτο, γιὰτὶ ἤξερε καλά, πὼς τὰ τέτοια λογῆς ἀμαρτήματα, ὅταν τὰ μάθῃ ὁ κόσμος, ὄχι μονάχα τὸν κάνουν νὰ ξεχνᾷ τὴν ντροπὴ καὶ νὰ καταφρονᾷ τὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ καὶ τὸν παρακινᾶνε νὰ γίνεται τρισχειρότερος.

Ἐπίδοσις ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

Ὁ ἱερεὺς καὶ ἡ θεραπευτικὴ τῶν ψυχῶν

Η ΕΣΧΑΤΗ ΑΜΑΡΤΙΑ

Ὁ Θεὸς ἀφήνει νὰ μᾶς βροῦν πειρασμοὶ κομμένοι στὰ μέτρα τῆς ψυχικῆς μας ἀνθεκτικότητος καὶ τῆς δικῆς του συμπαραστάσεως. Τὸ δηλώνει καθαρὰ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, τονίζοντας, ὅτι δὲν μᾶς ἐγκαταλείπει σὸ νὰ πειρασθοῦμε πάνω ἀπ' ὅ,τι μπορούμε. Καί, βέβαια, αὐτὸ πού μπορεῖ κάθε φορὰ ὁ πιστός, δὲν εἶναι μόνο τῆς δικῆς του θελήσεως δύναμις, ἀλλὰ κι' ἡ δύναμις τῆς θείας χάριτος, πού τοῦ παραστέκεται.

Δὲν ἐπιτρέπεται, λοιπόν, σὲ καμμιά περίπτωσι νὰ ἐμφιλοχωρήσῃ στῆ σκέψι τοῦ χριστιανοῦ ἡ ἀπόγνωσις. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος χαρακτηρίζει καὶ πολὺ σωστά τὴν ἀπόγνωσι ὡς τὸ ἐσχατο καὶ πιὸ ἰσχυρὸ ὄπλο ἀπ' ὅσα χρησιμοποιεῖ ὁ Διάβολος, γιὰ νὰ ἀπεργασθῇ τὴν ἀπώλεια τῶν ψυχῶν. Ἐκεῖ ὅπου ἔχει τὸν λόγο ἡ ἀπόγνωσις, ἐκεῖ καθίσταται βέβαιος ὁ θρίαμβος τοῦ πονηροῦ, ἐκεῖ ἡ ψυχὴ γίνετα ἀληθινὰ καὶ μόνιμα δωρυάλωτος τοῦ Ἀντιδίκου.

Ἡ ἀπόγνωσις εἶναι ἡ ἐκτρωματικὴ ἀδελφὴ τῆς μετανοίας. Ἡ πηγὴ τῆς εἶναι ἡ ἴδια, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματά τους στὸν ἄνθρωπο ἀκριβῶς ἀντίθετα. Πηγάζουν κι' οἱ δυὸ ἀπὸ τὴ συναίσθησι τῆς ἐνοχῆς. Ἀλλὰ ἡ μὲν ἀπόγνωσι φτιάχνει Ἰουδες, πού πέφτουν μόνοι τους στὴν ἀπώλεια, ἡ δὲ μετάνοια ὁδηγεῖ στὸν παράδεισο.

Γιὰ τὸν πιστό, δὲν ὑπάρχει καμμιά περίπτωσις πού νὰ ἐπιτρέπη τὴν εἴσοδο τῆς ἀπογνωσεως στῆ ζωὴ του. Καμμιά θλίψις δὲν ἔχει ἀδιέξοδο γι' αὐτὸν καὶ καμμιά πτώσις δὲν ἀποκλείει τὴν ἔγερσι.

Ὁ Σατανᾶς δὲν δείχνει τόση ἐπιμέλεια στὶς πλεκτάνες, πού στήνει ἐνώπιον τῶν ψυχῶν, ὅση δείχνει στῆ χειρότερη κι' ἀποδοτικώτερη ἀπ' ὅλες τους, πού εἶναι τὰ βρόχια τῶν λογισμῶν τῆς ἀπογνωσεως. Αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς φροντίζει μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμονὴ καὶ τέχνη καὶ τοὺς εἰσάγει ὅπου βρῆ τὴν παραμικρὴ σχισμὴ, τὴν παραμικρὴ λαβή. Στέκεται πλάι σὲ κάθε δοκιμαζόμενο παιδι τοῦ Θεοῦ καὶ σὰν τὴ γυναῖκα τοῦ Ἰὼβ τοῦ ὑποβάλλει τὴν ὕβρι, τοῦ κάνει τὴν ὑπόδειξι νὰ καταρασθῇ τὴ ζωὴ του καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐλπίδα. Ἄν θὰ μπορούσαμε σὰ κάνουμε μιὰ διάβάθμισι τῶν ἀμαρτιῶν, παίρνοντας ὡς κριτήριον γιὰ τὴν καθεμιὰ τὴ δύναμι πού ἔχει σὸ νὰ σπρώχνῃ τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὴν ἀπώλεια, ἀσφαλῶς ἡ ἀνώτερη ἀπ' ὅλες θὰ ἀποδεικνυόταν ἡ ἀπόγνωσις. Ὅλες οἱ ἄλλες ἐπιδέχονται τὴν ἀνάηψι. Ἡ ἀπόγνωσις τὴν ἀρνεῖται, εἶναι ἀκριβῶς ἡ διαδικασία τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἀνανήψεως, ἡ ἔξωσις τῆς ἐλπίδας, ὁ θάνατος τῆς πίστεως, ἡ νωτιαία στάσις ἀπέναντι στῆ θεία ἀγάπη. Ἀπόγνω-

σις σημαίνει τελεία αποκοπή τῆς δосоληψίας με τὸν Θεό, ἐξαφάνισις κάθε ἐνδεχομένου σωτηρίας, γκρέμισμα ὄλων τῶν γεφυριῶν, πού ρίχνει ἡ θεία ἀγάπη πάνω ἀπὸ τὴν ἄβυσσο, γιὰ νὰ κάνη, σὲ μιὰ δεδομένη ὥρα, κατορθωτὴ τὴν ἐπιστροφή τῆς ψυχῆς.

Πῶς πέφτει κανεὶς στὴν ἀπόγνωσι; Ἄλλοτε μονομιᾶς, κι' ἄλλοτε -πιὸ συχνά- με βαθμιαῖο τρόπο. Σὲ μιὰ πτώσι, σὲ μιὰ θλίψι, ἡ ἀπόγνωσις μπορεῖ νὰ κυριεύσῃ ἐξ ἐφόδου τὴν ψυχὴ. Ἄλλὰ τὶς περισσότερες φορές, αὐτὸ συμβαίνει ἄργά, με μιὰ ἐνστάλαξι λογισμῶν κι' αἰσθημάτων, πού πραγματοποιεῖ ὁ Σατανᾶς ὑπομονετικά, παίρνοντας ὑλικὸ ἀπὸ τὶς πολλές μικρὲς πτώσεις κι' ἀπὸ τὶς πολλές μικρὲς θλίψεις, πού σημειώνονται ἀπὸ ἡμέρα σὲ ἡμέρα στὸν ἀνθρώπινο βίο.

Ἄλλὰ, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη μεγάλη ἀμαρτία, ἔτσι κι' ἡ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες, ἡ ἀπόγνωσις, δὲν εἶναι πάντα ἱκανὴ νὰ νικήσῃ τὴν θεία ἀγάπη, σοφία καὶ δύναμι. Ἡ ἀπόγνωσις πολλαπλασιάζει στὸ ἄπειρο τὶς πιθανότητες ἀπωλείας, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὶς μεταβάλλῃ σὲ κάθε περίστασι καὶ νὰ τὶς κάνῃ ἀπόλυτη βεβαιότητα. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀπογνωσθοῦμε μπροστὰ σ' ἕνα ἀπεγνωσμένο ἄνθρωπο γιὰ τὴν σωτηρία του. Ἀκόμα κι' αὐτὸ τὸ φοβερὸ σκοτάδι, ὁ Ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης, ὁ Σωτὴρ Χριστός, μπορεῖ νὰ τὸ διαπεράσῃ με τὶς ἀκτίνες του καὶ νὰ τὸ ἀλλάξῃ σὲ φαιδρὴ ἡμέρα. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, πού καθῶς λέγει ὁ Παῦλος «εἶναι πιὸ κοφτερός ἀπὸ κάθε μαχαίρι», μπορεῖ νὰ ἐξουδετερώσῃ καὶ τὰ βρόχια τῆς ἀπογνώσεως, νὰ ξαναφέρῃ τὴν ἐλπίδα, τὴν πίστι καὶ τὴν ἀγάπη στὴν ψυχὴ, πού τὶς στερήθηκε ἐκούσια καὶ τὶς ἔδωξε.

Τὸ κήρυγμα ἔχει ἕνα ἀπώτερο κι' ἰσχυρότερο στόχο ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους. Κι' αὐτὸς ὁ στόχος εἶναι ἡ ἀπόγνωσις. Τὸ μήνυμα τοῦ Χριστοῦ στὶς καρδιὲς ἔχει αὐτὸν τὸν κεντρικὸ πυρῆνα: ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν ἦλθε στὸν κόσμον γιὰ νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλὰ γιὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον, ὅπως τονίζει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. Ἦλθε γιὰ νὰ μετατοπίσῃ τὴν ἀπόγνωσι ἀπὸ τοὺς ἀθρώπους σ' ἐκείνον, πού τὴ γεννᾷ καὶ εἶναι ἡ πηγὴ της. Ἦλθε γιὰ νὰ ἐπαναδώσῃ στὸν Σατανᾶ ὅλη τὴν ἀπόγνωσι, πού ὁ Σατανᾶς ἐφτιαξε γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τοὺς ἀγγέλους του. Ὁ πραγματικὸς, λοιπόν, ἐπίλογος τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι αὕτῃ ἡ πληροφορία: ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μποροῦν νὰ ξαναβροῦν τὸν παράδεισο, ὅτι κανεὶς δὲν ἀποκλείεται ἀπ' αὐτόν, ἀρκεῖ ἡ πυξίδα τῆς ψυχῆς του νὰ εἶναι στραμμένη πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἀρκεῖ νὰ πιστέψῃ στὸν Θεὸ καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ ἔμπρακτα αὕτῃ τὴν ἐπιστροφή.

Πῶς πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τὶς ψυχὲς πού πέφτουν στὴν ἀπόγνωσι ὁ ποιμὴν; Ἐπειδὴ ἡ πάθησί της εἶναι ἡ βαρύτερη πού θὰ

μποροῦσε νὰ ὑπάρξη, χρειάζεται ἐντελῶς ἰδιαίτερη φροντίδα καὶ προσοχή. Ἡ ἀπεγνωσμένη ψυχὴ πρέπει νὰ τύχη στοργικῆς συμπα-
ραστάσεως, ὥστε νὰ μὴν ἀφεθῆ στὸν ἑαυτό της. Πρέπει μὲ λόγια,
ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα, νὰ τῆς δειχθῆ στοργικὸ ἐνδιαφέρον, νὰ τῆς ἐμφυ-
σηθῆ δέ, μὲ διάκρισι, ἀλλὰ καὶ μ' ἐπιμονή, ἡ ἐλπίδα στὴ χάρι τοῦ
Θεοῦ, πού εἶναι ἱκανὴ νὰ βγάλη τὸν καθένα ἀπὸ τὶς δύσκολες περι-
πτώσεις καὶ νὰ τὸν ἐξαγάγῃ σὲ ἀναψυχή.

Τὰ ἀδύνατα στοὺς ἀνθρώπους εἶναι δυνατὰ στὸν Θεό, εἶπε ὁ
Χριστός. Καμιὰ συνδρομὴ συνθηκῶν, ἀπ' ὅσες τεκταίνει καὶ
συναρμολογεῖ ὁ Διάβολος, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ πραγματικὸ
ἀδιέξοδο. Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴ σωτηρίαν δὲν φράσσεται ὀριστικά, παρὰ
ὅταν προστεθῆ, στὰ ὅσα σωρεῖ ὁ Διάβολος, ἡ ἀπόγνωσις τῆς ψυχῆς.
"Ὅπως γὰρ νὰ σωθῆ κανεὶς δὲν ἀρκεῖ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ χρειάζε-
ται κι' ἡ δική μας προαίρεσις, ἔτσι καὶ γιὰ ν' ἀπολεσθῆ κανεὶς
δὲν ἀρκοῦν οἱ σατανικὲς προϋποθέσεις, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπάρξη κι'
ἡ ἐγκατάλειψις σ' αὐτές, ἐκ μέρους τῆς θελήσεώς μας. "Ἄν θελήσουμε,
λοιπὸν, σωζόμεσθε. Αὐτὲς τὶς ἀλήθειες κάνει νὰ λάμπουν στὴν ψυχὴ,
πού ἔπεσε σὲ ἀπόγνωσι, ὁ καλὸς ποιμὴν, βοηθῶντας μ' ἐμπρακτὴ
ἀγάπη γιὰ τὴν ἔξοδο αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν ἀπόγνωσι.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγ. Δ. Θεοδώρου, Ὁ Μέγας Βασίλειος ὡς πολυμερὴς καὶ ὀλο-
κληρωμένη προσωπικότης. — Ταπειναὶ σημειώσεις εἰς τὰς Ἐπιστολάς τοῦ
'Απ. Παύλου ἀπὸ τὸν **Φ. Κόντογλου.** — **Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη,**
'Ἡ βλασφημία στίγμα θλιβεροῦ τοῦ αἰῶνός μας. — **Ἀνδρέα Καρκαβίτσα,**
Θεῖον ὄραμα — «Φιλοθέου ἀδολεσχίας» μέρος δεύτερον. Ἐπιστاسίς καὶ
διδάγματα ψυχοφελῆ καὶ σωτηριώδη ἀπὸ τὴν Ἔξοδο, ὑπὸ **Εὐγενίου**
Βούλγαρη. Μετάφρ. **Θεοδόση Σπεράντσα.** — Βασ. Ἡλιάδης, Ἡ συμ-
βολὴ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν χαρὰν τοῦ παιδιοῦ. — Ἀποσπάσματα ἀπὸ
τὸν «Ἐδεργετινὸν» ἢ «Συναγωγὴ ἠθικῶν διδασκαλιῶν». Ἀπόδοσις **Ἀνθί-
μου Θεολογίτη.** — Βασ. Μουστάκης, Ὁ ἱερεὺς καὶ ἡ θεραπευτικὴ τῶν
ψυχῶν. Ἡ ἐσχάτη ἁμαρτία.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»
'Ὀδὸς Φιλοθέης 19 — Ἀθῆναι. Τηλ. 27-689.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἰασιῶ 1. Ἀθῆναι.